

**Analýza činnosti státní správy  
v oblasti postihování černého trhu s alkoholem**

## 1. ÚVOD

Ministerstvo financí ve spolupráci s Ministerstvem vnitra, Ministerstvem zemědělství, Ministerstvem průmyslu a obchodu a Ministerstvem zdravotnictví zpracovalo na základě bodu III/2 usnesení Vlády České republiky č. 689 ze dne 19. září 2012 pro jednání Vlády ČR analýzu činnosti státní správy v oblasti postihování černého trhu s alkoholem.

Cílem analýzy je podrobně popsat výkon státní správy v oblasti potírání černého trhu s alkoholem za sledované období identifikovat případné nedostatky v této činnosti a nastínit opatření, která by měla takové nedostatky napravit. Analýza tak slouží jako podklad a zdroj informací a námětů pro realizaci „plánu nulové tolerance k černému trhu s lihovinami“, který byl schválen usnesením vlády č. 735 z 3. října 2012 a následně rozveden v usnesení vlády č. 775 ze dne 17. října 2012. Předložená analýza výše zmíněný plán nulové tolerance k černému trhu s lihovinami doplňuje návrhy dalších možných opatření.

Analýza zahrnuje informace o následujících orgánech státní správy:

- Celní správa České republiky,
- orgány ochrany veřejného zdraví (Ministerstvo zdravotnictví a krajské hygienické stanice),
- Státní zemědělská a potravinářská inspekce,
- Policie České republiky,
- Česká obchodní inspekce,
- územní finanční orgány.

Materiál zahrnuje informace o činnostech výše uvedených orgánů souvisejících s postihováním černého trhu s alkoholem a má tuto strukturu:

- popis kompetencí,
- výkon kompetencí,
- identifikace zjištěných nedostatků,
- návrhy na zlepšení výkonu kompetencí.

Materiál je doplněn přílohou, která obsahuje náměty na legislativní změny související s postihováním černého trhu s alkoholem.

## 2. CELNÍ SPRÁVA ČR

### 2.1 Popis kompetencí souvisejících s postihováním černého trhu s alkoholem

#### 2.1.1 Správa spotřebních daní

Správu spotřebních daní vykonává Celní správa České republiky od 1. ledna 2004. Procesním předpisem pro správu spotřebních daní je zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů, který upravuje základní procesní instituty, podle kterých postupují správci daně při své činnosti a rovněž jsou zde stanovena pravidla pro daňové subjekty. Cílem daňového řízení je stanovení a vybrání daně tak, aby nebyly zkráceny daňové příjmy.

Základním hmotně právním předpisem týkajícím se správy spotřebních daní je zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů, který upravuje podmínky zdaňování minerálních olejů, lihu, piva, vína a meziproduktů a tabákových výrobků spotřebními daněmi, způsob značení a prodeje tabákových výrobků a způsob značení některých minerálních olejů, a dále mimo jiné vymezuje správní delikty fyzických a právnických osob, které se týkají porušení povinností v oblasti spotřebních daní.

#### 2.1.2 Povinné značení lihu

Povinnost značení spotřebitelského balení lihu kontrolní páskou byla v České republice zavedena zákonem č. 676/2004 Sb., o povinném značení lihu a o změně zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů. Tato kompetence zahrnuje kontrolu označení spotřebitelských balení lihu, komplexní systém objednávání, distribuce, výdeje a vracení kontrolních pásek včetně finančních operací s tím spojených.

#### 2.1.3 Trestní řízení

Současná příslušnost pověřených celních orgánů v trestním řízení je upravena zákonem č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále též „trestní řád“). Je vymezena dvěma zásadními omezeními:

- Celní orgány jsou příslušné pouze k prověřování trestných činů spáchaných porušením
  - celních předpisů (předpisy týkající se činnosti celní správy),
  - předpisů o dovozu, vývozu nebo průvozu zboží a
  - předpisů daňových v rámci přípravného řízení trestního. Od momentu zahájení trestního stíhání osoby již probíhá vyšetřování, ke kterému jsou příslušné orgány policie. Celní orgány nejsou vyšetřovacím orgánem ve smyslu § 161 trestního řádu.
- U trestných činů daňových je omezena na daně, u kterých celní správa vykonává jejich správu, tzn. fakticky pouze na spotřební daně. Věcná příslušnost je vymezena § 12 odst. 2 trestního řádu.

Nový trestní zákoník, zákon č. 40/2009 Sb., (dále jen „TrZ“) přinesl s účinností od 1. ledna 2010 zmírnění postihu pro pachatele trestných činů spáchaných nelegálním dovozem etylalkoholu na daňové území České republiky s jeho následným použitím pro nelegální

výrobu lihovin. Navazujícím problémem je pak padělání nebo zneužívání originálních kontrolních pásek ke značení lihu a jejich opakované používání. Došlo ke snížení trestních sazeb, zrušení trestnosti přípravy těchto trestných činů, i dekriminalizaci nelegální výroby lihu. Tato skutečnost přinesla výrazná omezení při možnosti použití odposlechů, které mají za cíl odhalovat trestné činy v oblasti nelegální výroby lihu a lihových výrobků a potírat je již v samém počátku.

Podle důvodové zprávy k novému trestnímu zákoníku má být trestná činnost spočívající v průmyslové výrobě lihu a výrobě alkoholických nápojů, ze které pachatelé získávají značné zisky, aniž by z takové neoprávněné výroby platily daně, kvalifikována jako trestný čin neoprávněného podnikání (§ 251 TrZ). Tyto pachatele nelze postihnout pro trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 TrZ, neboť tito pachatelé by se tím nepřímo nutili k oznámení své vlastní trestné činnosti spočívající v neoprávněném podnikání, což je v rozporu se zásadou, že k doznání nesmí být obviněný (podezřelý) donucován žádným způsobem (judikované rozhodnutí Nejvyššího soudu).

To se v praxi týká především nelegálních (garážových) stáčíren, kde právě v souvislosti s přípravou výroby lihu a lihovin a samotnou výrobou podle ustanovení § 251 TrZ není celní správa věcně příslušná. Teprve se skladováním, přepravou nebo uváděním lihovin do oběhu bez kontrolních pásek je dána celní správě příslušnost v souvislosti s možným spácháním trestného činu podle § 244 TrZ - Porušení předpisů o nálepkách a jiných předmětech k označení zboží.

V rámci trestního řízení tak celní správa může do provedení příslušné kvalifikace operativně rozpracovat i tyto případy, k prověřování je však příslušná především u pachatelů trestné činnosti spočívající v nezákonné manipulaci s kontrolními páskami a v distribuci zboží bez těchto nálepek.

#### **2.1.4 Kontrola ochrany práv duševního vlastnictví**

Upravuje je ji zákon č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví; zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele; nařízením Rady (ES) č. 1383/2003 ze dne 22. července 2003, o přijímání opatření celních orgánů proti zboží podezřelému z porušení určitých práv duševního vlastnictví a o opatřeních, která mají být přijata proti zboží, o kterém bylo zjištěno, že tato práva porušilo; nařízením Komise (ES) č. 1891/2004 ze dne 21. října 2004, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) č. 1383/2003 o zásahu celních orgánů proti zboží podezřelému z porušení některých práv k duševnímu vlastnictví a opatření, která mají být přijata vůči zboží, o kterém bylo zjištěno, že tato práva porušilo.

#### **2.1.5 Ostatní související kompetence**

S postihováním černého trhu s alkoholem souvisí též kompetence celní správy v oblasti správy cel a celního dohledu nad zbožím.

### **2.2 Výkon kompetencí souvisejících s postihováním černého trhu s alkoholem**

#### **2.2.1 Výkon kompetencí v oblasti správy spotřební daně z lihu**

Celní správa České republiky spravuje spotřební daně od 1. ledna 2004. Správa spotřební daně z lihu postihuje všechny fáze nakládání s lihem a lihovinami od výroby až po konečnou spotřebu. Jejím účelem je zajistit řádné zdanění a zaplacení vyměřené spotřební daně.

Výnosy ze spotřebních daní tvoří nedílnou část státního rozpočtu (představují cca 30 % celkových daňových výnosů, které dosahují cca 460 mld. Kč). U spotřební daně z lihu se příjmy každoročně pohybují okolo 7 mld. Kč. Spotřební daň z lihu se podílí na daňových příjmech státního rozpočtu zhruba 1,5 %. Vzhledem k celkovým výnosům ze spotřebních daní, které přesahují 140 mld. Kč, se sice nejedná o zásadní podíl (zhruba 5 %), nicméně zejména z hlediska eliminace černého trhu s lihovinami je jim věnována patřičná pozornost.

*Příjmy ze spotřebních a ekologických daní za poslední 2 roky a podíl spotřební daně z lihu na těchto příjmech*

|                                                                                 | 2010   | 2011   |
|---------------------------------------------------------------------------------|--------|--------|
| Celkové příjmy ze spotřebních a ekologických daní (mld. Kč)                     | 138,28 | 140,56 |
| Příjmy ze spotřební daně z lihu (mld. Kč)                                       | 6,53   | 6,77   |
| Podíl příjmů ze spotřební daně z lihu na celkových příjmech ze spotřebních daní | 4,72 % | 4,81 % |

V souladu s Usnesením 32. schůze rozpočtového výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR č. 426 ze dne 8. 9. 2004 předkládá Celní správa ČR prostřednictvím ministra financí předsedovi rozpočtového výboru pravidelnou čtvrtletní zprávu o kontrolní činnosti v oblasti správy spotřební daně z lihu.

V těchto pravidelných zprávách je čtvrtletně vyhodnocována kontrolní činnost orgánů celní správy v této konkrétní oblasti. Jedná se zejména o prověřování dodržování daňových a celních předpisů u vybraných výrobků podléhajících spotřební dani z lihu, včetně dodržování podmínek stanovených daňovým subjektům v povoleních k provozování daňových skladů na výrobu lihu nebo lihovin, a ve zvláštních povoleních na přijímání a užívání lihu osvobozeného od spotřební daně. Dále se jedná o kontroly stánkového prodeje, kontroly dodržování předpisů při dopravě a skladování vybraných výrobků podléhajících spotřební dani z lihu, včetně kontrol značení lihu kontrolní páskou.

Za celou dobu nebyly ze strany rozpočtového výboru PSP vzneseny žádné připomínky ani interpelace k údajům uvedeným v jednotlivých zprávách.

#### **2.2.1.1 Povolovací řízení**

Na základě zkušeností získaných celními orgány po převzetí správy spotřebních daní byla vnitřním aktem, který se promítl do rozhodovací činnosti správce daně, zpřísněna kritéria pro vydání povolení k nakládání s lihem, a to jak v režimu podmíněného osvobození od daně (daňové sklady, oprávnění příjemci), tak v oblasti nakládání s lihem osvobozeným od daně.

V současné době Celní správa ČR spravuje spotřební daň z lihu u více jak 370 daňových subjektů, z toho výrobních daňových skladů je cca 190, distribučních skladů cca 50 a oprávněných příjemců k opakovanému přijímání lihu a lihovin ze zemí evropské unie je cca 130.

Dále je každoročně vydáno více jak 350 povolení k užívání lihu osvobozeného od daně (povolení má platnost jeden rok).

Mimo to vykonává správu spotřební daně z lihu v pěstitelských pálenicích, kterých je v současné době v provozu zhruba 500. Povolování v oblasti pěstitelského pálení však nemá možnost Celní správa ČR ovlivnit, neboť je plně v kompetenci Ministerstva zemědělství ČR. Převedení této kompetence na celní orgány, či alespoň doplnění možnosti zpracovat stanovisko k tomuto povolení před jeho vydáním, bylo opakovaně navrhováno.

### 2.2.1.2 Výroba lihu

Po převzetí správy spotřebních daní provedla celní správa kompletní výměnu a zadokumentování celních závěr v lihovarech a pálenicích, při které byla současně Celně kriminalistickým pracovištěm ověřena pravost, případně neporušenost závěr. Následně jsou prováděny pravidelné kontroly jejich pravosti (povinná výměna v zadaných intervalech vždy v určité části zařízení a zkoumání jejich pravosti). V rámci těchto kontrol bylo odebráno k analýze celkem 6 408 vzorků celních závěr, přičemž jako padělaná byla označena pouze jedna závěra. Opatření je však nadále zachováváno z důvodu prevence. V souladu se zákonem o lihu zjišťuje celní správa pravidelně veškeré množství lihu vyrobeného v lihovarech a pálenicích (měřidlo je zajištěno celními závěrami). Toto zjišťování je prováděno v intervalech daných kapacitou výrobního zařízení a kapacitou měřidel převážně 1x týdně či 1x za 14 dní. Zákonem stanovený nejdelší interval mezi dvěma zjišťováními výroby (zejména v pěstitelských pálenicích na konci výrobního období) je 1x za 2 měsíce. V rámci místního šetření celní správa rovněž zjišťuje neporušenost závěr a stav výrobního zařízení, aby bylo zabráněno jakémukoli úniku lihu před jeho změřením a zaevidováním, který by mohl být použit k výrobě lihovin pro černý trh. Na návrh celní správy byly prosazeny změny zákona o lihu týkající se zpřísnění podmínek pro měření lihu, zejména pak využití sofistikovanějších měřících metod. Při použití měřidel typu „ZEHR“ (dříve byla tato měřidla používána prakticky všemi výrobci) bylo možno výsledky měření, které osvědčuje celní správa, ovlivnit nepravdivým zápisem teplot lihu, který protékal měřidlem.

Současně je důsledně prověřována pravidelnost zápisu veškerého pohybu lihu do záznamu o příjmu (jak bylo výše uvedeno, množství vyrobeného lihu zjišťuje celní správa, která vystavuje výrobní list) a vydání lihu (vydání lihu je zaevidováno buď pro dopravu v režimu podmíněného osvobození od daně, v tom případě je zde provázanost s průvodními doklady (EMCS) či prodej do volného daňového oběhu, v tom případě je provázáno na daňové příznání / základ daně nebo pro denaturaci, která se provádí vždy za přítomnosti správce daně a správce daně při ní potvrzuje protokol o provedení denaturace) a dále jsou prověřovány deklarované normy ztrát lihu, které jsou osvobozeny od spotřební daně.

V souvislosti s uzavřením záznamu (rekapitulace), která se provádí minimálně 1x ročně, jsou ověřovány a porovnávány účetní a fyzické stavy zásob a správce daně je vždy přítomen při inventuře zásob.

S cílem zamezit úniku lihu od výrobců lihu k výrobcům nelegálních lihovin všemi možnými námi identifikovanými „kanály“, byla koncem roku 2010 zahájena celoplošná kontrolní akce, která trvala až do poloviny letošního roku. Cílem tohoto opatření bylo prověření správnosti všech prováděných denaturací lihu jednotlivými subjekty a současně ověření „stálosti“ denaturačního prostředku použitého k denaturaci lihu v průběhu skladování denaturovaného lihu (tzn., aby se v průběhu skladování denaturovaný líh nerozvrstvil zpět na líh a denaturační prostředek). V rámci této akce byly odebírány vzorky lihu použitého k denaturaci, vzorky použitého denaturačního prostředku a vzorky denaturovaného lihu těsně po denaturaci či po určité době skladování. Nejvíce vzorků uvedených látek bylo odebráno v roce 2011 a toto množství se pohybovalo okolo 1900 odběrů vzorků. V průběhu této akce byly identifikovány „problematické denaturace“, a to zejména s ohledem na stabilitu či rozpustnost látek použitých k denaturaci. Dále byly identifikovány případy nedostatečné výrobní kázně (nepřesné odměření množství či záměny látek použitých k denaturaci) a v jednom případě šlo k opakované denaturaci již denaturovaného lihu. Lihovaru byla doměřena spotřební daň ve výši přesahující 180 tis. Kč a bylo odebráno povolení k provozování daňového skladu.

Již před zahájením výše uvedené akce a s upřesněním v jejím průběhu (dle zjišťovaných výsledků), Generální ředitelství cel nastavilo přísnější „měřítko“ při posuzování a zpracovávání stanovisek k návrhům, které se týkají individuálních výjimek podle § 10 odst. 2 zákona o lihu z druhů a minimálních přídavků denaturačních prostředků, příp. účelu použití denaturovaného lihu (zvláštní denaturace).

Zpřísnění se týká zejména plné náhrady denaturačního prostředku Bitrex jiným denaturačním prostředkem či jeho doplnění o další, zpravidla dvousložkový, denaturační prostředek. Celkově je prosazován, v případech kdy to není z povahy výsledného produktu (např. některá kosmetika) vyloučeno, posun k vícesložkovým denaturačním směsím.

Rozhodnutí o výjimce vydává v návaznosti na stanovisko Generálního ředitelství cel a Ministerstva zdravotnictví Ministerstvo zemědělství, přičemž v současné době je dle našich evidencí v platnosti více jak 200 výjimek, z nichž zhruba 20 % lze zařadit do skupiny „daňově rizikových“. Povaha konečných výrobků však v těchto případech vylučuje použití daňově bezpečnějších denaturačních prostředků.

Užití zvláště denaturovaného lihu, který lze hodnotit jako „daňově rizikový“, je v rámci kontrolní činnosti věnována zvýšená pozornost.

Celní správa již v roce 2005 iniciovala a aktivně se ve spolupráci s Ministerstvem financí zasadila o prosazení změny legislativy týkající se užití denaturačních prostředků v Polsku (denaturace pouze Bitrexem – v médiích zmiňované odstraňování Savem, což je chlornan sodný). Tím došlo k rapidnímu omezení dopravy nedostatečně denaturovaného lihu z Polska na naše území ve volném daňovém oběhu a bylo omezeno jeho možné zneužívání pro výrobu mimobílančního lihu a lihovin.

Základní statistika kontrolní činnosti v této oblasti je zachycena v následující tabulce.

*Vybrané kontrolní činnosti u lihovarů a lihu 2010-2012*

|                                                                       | 2010  | 2011  | 2012<br>(do<br>30. 9.) |
|-----------------------------------------------------------------------|-------|-------|------------------------|
| zajištění lihového výrobního zařízení celními závěrami                | 4 077 | 4 180 | 2 596                  |
| dohled nad opravami kontrolních lihových měřidel a výrobního zařízení | 509   | 482   | 356                    |
| kontrola lihového měřidla                                             | 3 004 | 2 959 | 2 120                  |
| zjišťování vyrobeného množství lihu (zúčtování)                       | 2 258 | 2 152 | 1 586                  |
| váhová měrná zkouška                                                  | 81    | 8     | 1                      |
| denaturace lihu                                                       | 4 031 | 4 253 | 3 548                  |
| zjišťování zásob lihu (inventury)                                     | 377   | 325   | 294                    |

### **2.2.1.3 Výroba a distribuce lihovin**

V návaznosti na řadu impulzů týkajících se nelegální výroby lihovin v některých legálních skladech, které podporovala i skutečnost, že některé likérky jsou dlouhodobě schopny dodávat na trh lihoviny pod limitní cenou (součet materiálních nákladů a povinných daní – minimální náklady (subjekty uvádí cca 10 Kč) + SD na 0,5 litru 40 % lihoviny, což je 57 Kč + DPH cca 14 Kč = cca 81 Kč) a upozornění, že jsou na maloobchodním trhu „falsifikáty“ lihovin, došlo k dalšímu zintenzivnění kontrol a současně byla zpracována analýza rizikovosti

subjektů nakládajících s „levnými“ či jinak „podezřelými“ lihovinami. Celkem bylo „v prvním kole“ vytipováno a hodnoceno více jak 300 subjektů, včetně obchodních organizací.

U vytipovaných daňových subjektů – výrobců bylo a je krátkodobě, někdy i opakovaně, využito oprávnění zřízení nepřetržité přítomnosti správce daně, případně byla a jsou přijímána další zpřísněná kontrolní opatření (zajištění některých prostorů či přeprav celními závěrami, namátková kontrolní činnost i v nočních hodinách), včetně stanovení záznamní povinnosti.

K uložení záznamní povinnosti bylo přistoupeno celkem u více jak 30 daňových subjektů, přičemž převážná většina těchto subjektů je dislokována v „rizikových“ oblastech Moravskoslezského, Olomouckého a Zlínského kraje.

Mimořádně zvýšená pozornost byla věnována i daňovým subjektům majícím výrobní program postavený na prodeji lihovin ve velkoobjemových obalech.

Neavízované kontroly dodržování plnění podmínek (zákonných i uložených v povolení k provozování daňového skladu), včetně kontrol přejímky lihu, jsou prováděny u všech výrobců lihovin. Obdobně jako v lihovarech, je i v likérkách sledována úplnost a provázanost evidencí o příjmu a vydání lihu a pracovníci správce daně jsou přítomni při fyzických inventurách. Mimo to je důkladně sledována platební kázeň jednotlivých subjektů u celních i finančních úřadů. V případě porušení platební kázně je přistoupeno k odnětí povolení.

K posílení možnosti odhalení výrobců „nelegálních lihovin“ byla provedena celoplošná kontrolní akce zaměřená na veškeré, nám známé, dodavatele aromatických látek, a to především aromatických látek používaných pro výrobu konzumních lihovin (např. rumové aroma, pepermintové aroma a ovocné aromatické látky používané k výrobě ochucených vodek apod.). V rámci této kontrolní akce bylo zkontrolováno celkem 14 dodavatelů aromatických látek a na základě získaných výsledků dalších 14 vytipovaných výrobců lihovin a 26 vytipovaných subjektů nakupujících zdaněné aromatické látky ve větším množství (nad 50 l obsaženého etanolu), u nichž by mohlo docházet k jejich případnému zneužívání pro výrobu alkoholických nápojů mimo daňový sklad. Na základě výsledků šetření lze konstatovat, že ve většině případů nebyly zjištěny žádné nedostatky. Pouze u 1 subjektu bylo shledáno podezření z porušení předpisů z důvodu použití nepřípustných surovin pro pěstitelské pálení (např. cukr v kvasu), ve 3 případech byl zaznamenán nesoulad mezi odebraným, resp. dodaným množstvím aromatických látek a v 1 případě subjekt popřel nákup více jak 110 l aromatických látek. V současné době jsou zmiňované případy předmětem dalších šetření. Ve třech případech se správcem daně kontrolovaný subjekt nepodařilo kontaktovat.

#### **2.2.1.4 Kontrolní pásky ke značení lihu**

Zavedení povinného značení lihu (v roce 2005) prokazatelně přispělo k omezení daňových úniků v oblasti nakládání s lihem a k efektivnějšímu provádění kontrol.

Povinné značení lihu sebou přineslo nárůst výběru spotřební daně z lihu zhruba o 20 %. Od doby zavedení tohoto opatření celní správa identifikovala některé způsoby nelegálního nakládání s kontrolními páskami, které se promítly do řady kontrolních opatření i opatření legislativní povahy.

Následující tabulka zobrazuje přehled počtu subjektů registrovaných ke značení lihu, počtu provedených kontrol a nařízených inventarizací včetně počtu pozitivních zjištění za období let 2011 a 2012.



### Údaje o značení lihu

| Celní ředitelství | Počet subjektů | 2011          |                        |                    | 2012 (do 31. 8.) |                        |                    |
|-------------------|----------------|---------------|------------------------|--------------------|------------------|------------------------|--------------------|
|                   |                | Počet kontrol | Nařízené inventarizace | Pozitivní zjištění | Počet kontrol    | Nařízené inventarizace | Pozitivní zjištění |
| Brno              | 48             | 58            | 20                     | 10                 | 35               | 9                      | 3                  |
| České Budějovice  | 20             | 15            | 0                      | 0                  | 10               | 0                      | 0                  |
| Hradec Králové    | 18             | 9             | 0                      | 0                  | 7                | 0                      | 1                  |
| Olomouc           | 41             | 37            | 3                      | 1                  | 29               | 5                      | 1                  |
| Ostrava           | 57             | 37            | 3                      | 7                  | 30               | 3                      | 4                  |
| Plzeň             | 22             | 4             | 0                      | 0                  | 3                | 0                      | 0                  |
| Praha             | 207            | 66            | 4                      | 0                  | 56               | 0                      | 0                  |
| Ústí nad Labem    | 43             | 20            | 0                      | 0                  | 18               | 1                      | 0                  |
| CELKEM            | 456            | 246           | 30                     | 18                 | 188              | 18                     | 9                  |

Množství vydaných kontrolních pásek a počet zjištěných zneužitých či padělaných kontrolních pásek ve sledovaném období od 1. ledna 2010 do 31. srpna 2012 je uveden v následující tabulce.

### Kontrolní pásy

|                 | Počet kontrolních pásek v ks |            |             |                      |        |            |         |
|-----------------|------------------------------|------------|-------------|----------------------|--------|------------|---------|
|                 | odebrané                     | vrácené*   | použité *   | zneužité/rizikové ** |        | padělané   |         |
|                 |                              |            |             | počet kusů           | podíl  | počet kusů | podíl   |
| 2010            | 99 167 000                   | 5 613 933  | 93 553 067  | 278                  | 0,00 % | 305        | 0,000 % |
| 2011            | 101 027 000                  | 4 207 411  | 96 819 589  | 104 126              | 0,10 % | 949        | 0,001 % |
| 2012(do 31. 8.) | 62 697 500                   | 1 983 063  | 60 714 437  | 387 100              | 0,62 % | 450        | 0,001 % |
| Celkem          | 262 891 500                  | 11 804 407 | 251 087 093 | 491 504              | 0,19 % | 1704       | 0,001 % |

\* odebrané a poté vrácené kontrolní pásy ke značení lihu registrovaným subjektem

\*\* odcizené, ztracené, nevrácené, nalezené, opakovaně vylepené, nedoložené použití, údajně zničené, vylepené na nepříslušném balení lihu

Ve spolupráci se Státní tiskárnou cenin byly již dříve zahájeny práce na návrhu redesignu kontrolních pásek ke značení lihu s novým uskupením ochranných prvků tak, aby vzájemně podporovaly svou věrohodnost. Nyní se ve spolupráci se Státní tiskárnou cenin připravuje zavedení určitých destrukčních zón kontrolní pásky (obdoba např. dálniční známky) a jsou ověřovány možnosti ztenčení použitého ceninového papíru, což by ztížilo sejmutí kontrolní pásky ze spotřebitelského balení pro její opakovanou aplikaci.

#### **2.2.1.5 Statistika kontrol zaměřených na značení lihu**

V oblasti kontrol zaměřených na značení lihu (lihovin) bylo v roce 2011 provedeno Celní správou ČR celkem 8 981 kontrol, z toho v 531 případech pozitivních s celkovým objemem zajištěného neznačeného lihu 34 024 litrů. K 30. září 2012 bylo provedeno 12 567 kontrol, z toho 500 pozitivních s celkovým objemem zajištěného neznačeného lihu 124 971 litrů s únikem na spotřební dani ve výši 35 616 735 Kč.

##### *Kontroly zaměřené na značení lihu – lihoviny*

|                                                                              | 2010       | 2011      | 2012<br>(do 30. 9.) |
|------------------------------------------------------------------------------|------------|-----------|---------------------|
| počet provedených kontrol                                                    | 8 288      | 8 981     | 12 567              |
| z toho počet pozitivních kontrol                                             | 619        | 531       | 500                 |
| objem zajištěného neznačeného lihu v litrech čistého etanolu                 | 57 321     | 30 161    | 123 483             |
| počet předaných případů od jiných st. orgánů                                 | 109        | 201       | 128                 |
| objem předaného neznačeného lihu jinými st. orgány v litrech čistého etanolu | 2 078      | 3 863     | 1 487               |
| objem neznačeného lihu v litrech čistého etanolu celkem                      | 59 399     | 34 024    | 124 971             |
| SD ze zajištěného lihu v Kč                                                  | 16 928 795 | 9 696 780 | 35 616 735          |

V oblasti kontroly zaměřené na značení lihu – kontrolní pásky bylo kontrolní činností v roce 2011 zjištěno 949 padělků kontrolních pásek. K datu 31. srpna 2012 bylo zjištěno 450 padělků kontrolních pásek s tím, že od roku 2010 doposud nebyl předán žádný padělek kontrolních pásek Celní správou ČR jinými státními orgány.

##### *Kontroly zaměřené na značení lihu – kontrolní pásky*

|                                                                            | 2010 | 2011 | 2012<br>(do 30. 9.) |
|----------------------------------------------------------------------------|------|------|---------------------|
| počet zjištěných padělků kontrolních pásek (v ks)                          | 305  | 949  | 450                 |
| počet předaných padělků kontrolních pásek (v ks) jinými orgány státní moci | 0    | 0    | 0                   |
| Celkem                                                                     | 305  | 949  | 450                 |

### 2.2.1.6 Daňové kontroly

V roce 2011 ukončily příslušné útvary Celní správy České republiky celkem 334 daňových kontrol, z toho se zaměřením na komoditu líh 54 daňových kontrol s celkovou doměřenou částkou spotřební daně z lihu ve výši cca 36 mil. Kč, kdy se za jednu kontrolu považuje kontrola daní, ke kterým je daňový subjekt registrován bez ohledu na počet zdaňovacích období. K datu 30. září 2012 bylo ukončeno 227 daňových kontrol, z toho se zaměřením na komoditu líh 31, s celkově doměřenou částkou spotřební daně z lihu ve výši převyšující **8 mil. Kč**.

#### *Daňové kontroly*

|                  | Celkem ukončené daňové kontroly | z toho komodita líh | doměřená částka SD na základě daňové kontroly v Kč |
|------------------|---------------------------------|---------------------|----------------------------------------------------|
| 2010             | 362                             | 64                  | 4 104 902                                          |
| 2011             | 334                             | 54                  | 35 960 639                                         |
| 2012 (do 30. 9.) | 227                             | 31                  | 8 249 618                                          |

### 2.2.1.7 Místní šetření

Celní správou (vyjma útvarů mobilního dohledu) bylo v roce 2011 provedeno celkem 13 479 místních šetření, z toho se zaměřením na komoditu líh 7 529 a na kontrolu povinného značení lihu 2 336. V roce 2012 k datu 30. září 2012 bylo provedeno 11 548 místních šetření, z toho se zaměřením na líh 7 290 a na kontrolu značení lihu 2 907. Statistika neobsahuje místní šetření realizovaná útvary mobilních dohledů.

#### *Místní šetření a kontroly povinného značení lihu*

|                  | Celkem ukončené kontroly | z toho kontrola komodity „Lih“ | z toho kontrola povinného značení lihu |
|------------------|--------------------------|--------------------------------|----------------------------------------|
| 2010             | 13 591                   | 7 186                          | 2 367                                  |
| 2011             | 13 479                   | 7 529                          | 2 336                                  |
| 2012 (do 30. 9.) | 11 548                   | 7 290                          | 2 907                                  |

### 2.2.1.8 Kontrolní činnost útvarů Mobilního dohledu

Výkon mobilního dohledu Celní správy ČR v letech 2010 až 2012 vycházel a nadále vychází především ze stanovených priorit pro každý rok. Pravidelně jsou tyto priority vydávány formou Rozkazu generálního ředitele GŘC.

Kontroly provádějí pracovníci mobilního dohledu jak v prodejnách a skladech, tak u dopravních prostředků. Počty provedených kontrol v oblasti lihovin (včetně lihu) podle druhů a zaměření v jednotlivých obdobích jsou uvedeny v následující tabulce.

*Počet provedených kontrol mobilním dohledem v letech 2010 – 2012*

| Druh kontrol                                   | 2010   | 2011   | 2012<br>(do 30. 9.) |
|------------------------------------------------|--------|--------|---------------------|
| 1. počet zkontrolovaných dopravních prostředků | 28 282 | 37 069 | 21 116              |
| - z toho nákladních vozidel                    | 5 242  | 7 356  | 3 227               |
| - z toho dodávkových vozidel                   | 11 255 | 13 319 | 6 875               |
| - z toho osobních automobilů                   | 11 074 | 15 851 | 10 710              |
| 2. počet zkontrolovaných provozoven            | 5 277  | 5 477  | 9 382               |
| - z toho stánků (rychlá občerstvení apod.)     | 2 005  | 2 071  | 1 442               |

Jednotlivé počty případů porušení v oblasti lihovin (včetně lihu) a množství zajištěného zboží při kontrolní činnosti hlídek mobilního dohledu podle jednotlivých celních ředitelství v období let 2010 – 2012 (k 30. září 2012) jsou uvedeny v tabulce.

*Počet případů zajištěných lihovin mobilním dohledem v letech 2010 – 2012*

| Celní<br>ředitelství | 2010                  |                       |                            | 2011                  |                       |                            | 2012 (do 30. 9.)      |                            |                         |
|----------------------|-----------------------|-----------------------|----------------------------|-----------------------|-----------------------|----------------------------|-----------------------|----------------------------|-------------------------|
|                      | počet<br>přípa-<br>dů | množství<br>v litrech | únik na<br>SD v tis.<br>Kč | počet<br>přípa-<br>dů | množství<br>v litrech | únik na<br>SD v tis.<br>Kč | počet<br>přípa-<br>dů | množ-<br>ství<br>v litrech | únik na SD<br>v tis. Kč |
| Brno                 | 32                    | 3 590                 | 404,6                      | 38                    | 4 204                 | 240,6                      | 20                    | 3 181                      | 344,0                   |
| České<br>Budějovice  | 27                    | 2 366                 | 252,1                      | 32                    | 1 213                 | 106,3                      | 16                    | 1 071                      | 114,6                   |
| Hradec<br>Králové    | 52                    | 2 549                 | 128,1                      | 90                    | 1 914                 | 164,5                      | 53                    | 1 576                      | 74,7                    |
| Olomouc              | 83                    | 7 463                 | 820,1                      | 101                   | 23 425                | 2 780,5                    | 105                   | 135 529                    | 13 022,0                |
| Ostrava              | 184                   | 41 014                | 5 656,8                    | 169                   | 19 035                | 3 542,8                    | 134                   | 11 181                     | 2 260,6                 |
| Plzeň                | 42                    | 1 471                 | 147,0                      | 44                    | 2 128                 | 215,3                      | 60                    | 3 108                      | 303,3                   |
| Praha                | 130                   | 16 246                | 1 513,2                    | 166                   | 31 234                | 2 515,7                    | 139                   | 18 802                     | 1 859,2                 |
| Ústí n. L.           | 168                   | 7 023                 | 758,1                      | 91                    | 2 793                 | 269,2                      | 117                   | 3 711                      | 380,1                   |
| CELKEM               | 718                   | 81 722                | 9 680,0                    | 731                   | 85 946                | 9 834,9                    | 644                   | 178 159                    | 18 358,5                |

Za sledované období od 1. ledna 2010 do 30. září 2012 zjistili celníci mobilního dohledu při kontrolách v provozovnách a na silnicích 2 093 porušení zákona o spotřebních daniích v oblasti lihu a lihovin a zajistili 345 827 litrů těchto výrobků. Únik na spotřební dani byl v celkové výši 37,8 mil. Kč.

## 2.2.2 Výkon kompetencí v trestním řízení

Přehledy týkající se trestního řízení v rámci celní správy jsou uvedeny v následujících tabulkách.

*Trestní řízení v oblasti lihu a lihovin - přehled počtu případů*

|                                                                                                                              | 2010 | 2011 | 2012<br>(do 30. 9.) |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|------|---------------------|
| Počet případů zahájeného trestního řízení                                                                                    | 69   | 72   | 51                  |
| Počet případů předaných PČR k vyšetřování. (zahrnuje i případy zahájené v předchozích letech)                                | 17   | 28   | 16                  |
| Počet případů předaných státnímu zástupci ve zkráceném přípravném řízení. (zahrnuje i případy zahájené v předchozích letech) | 23   | 38   | 21                  |
| Zjištěná škoda (v mil. Kč)                                                                                                   | 11,2 | 10,1 | 71,6                |

*Trestní řízení v oblasti lihu a lihovin - přehled počtu pachatelů*

|                                                                            | 2010 | 2011 | 2012<br>(do 30.9.) |
|----------------------------------------------------------------------------|------|------|--------------------|
| Počet pachatelů předaných útvarům PČR konajícím vyšetřování                | 24   | 51   | 35                 |
| Počet pachatelů předaných státnímu zástupci ve zkráceném přípravném řízení | 18   | 34   | 23                 |
| CELKEM                                                                     | 42   | 85   | 58                 |

*Trestní řízení prováděné útvary celní správy (veškeré trestné činy, ke kterým je CS příslušná)  
- přehled počtu případů)*

|                                                                                                                                     | 2010 | 2011 | 2012<br>(do<br>30. 9.) |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|------|------------------------|
| Počet případů zahájeného trestního řízení                                                                                           | 683  | 657  | 425                    |
| Počet případů předaných PČR k vyšetřování. <i>(zahrnuje i případy zahájené v předchozích letech)</i>                                | 301  | 349  | 174                    |
| Počet případů předaných státnímu zástupci ve zkráceném přípravném řízení. <i>(zahrnuje i případy zahájené v předchozích letech)</i> | 93   | 84   | 55                     |

### 2.2.3 Celostátní kontrolní akce

V období od ledna 2010 až do současnosti bylo uskutečněno vedle běžných kontrol celních úřadů a celních ředitelství velké množství celostátních i regionálních kontrolních akcí se zaměřením na potírání nelegálního obchodu s vybranými výrobky podléhajícími dani z lihu:

- V průběhu roku 2010 došlo k dalšímu **zintenzivnění kontrol v likérkách** s případným využitím oprávnění stálé přítomnosti správce daně; v rámci provedené analýzy rizikovosti daňových subjektů bylo vytipováno celkem 8 subjektů; u dvou subjektů bylo využito oprávnění zřízení nepřetržité přítomnosti správce daně, dvěma subjektům bylo odejmuto povolení k provozování daňového skladu a ve čtyřech případech byla přijata zpřísněná kontrolní opatření (zajištění závěrami, namátková kontrolní činnost i v nočních hodinách) a stanovena záznamní povinnost.
- Kontrolní akce Obchodní řetězce** - S ohledem na mediálně zveřejňovaný rostoucí výskyt prodeje nezdaněných lihovin byl přijat komplexní soubor opatření k zamezení daňovým únikům na spotřební dani z lihu. V rámci šetření bylo kontrolováno celkem 10 obchodních řetězců (27 skladů) a 15 druhů lihovin šesti různých výrobců. Ve většině případů nebyly shledány nesrovnalosti, či porušení zákona. Závěrečné vyhodnocení nebylo komplexní, jelikož jeden z výrobců lihovin vyvíjel snahy zamezit kontrolní činnosti (ztráta dokladů, změna sídla,...). V červnu 2010 bylo Celním ředitelstvím v Olomouci subjektu odejmuto povolení k provozování daňového skladu a v současné době vede celní správa s dotčeným subjektem soudní spor. V lednu 2012 byl Krajským soudem v Ostravě na majetek společnosti prohlášen konkurz. Se spřízněným ekonomickým subjektem, který zajišťoval distribuci, bylo v únoru 2012 na návrh věřitele Krajským soudem v Ostravě zahájeno insolvenční řízení.
- Kontrolní akce „MARKET“** – V srpnu 2010 byla vyhlášena Rozkazem GR č. 39/2010 akce se zaměřením na kontrolu dopravních prostředků na příjezdových komunikacích k předem vybraným subjektům, u kterých riziko nelegálního obchodu s lihem či lihovinami definoval odbor 31 – Pátrání Generálního ředitelství cel. Na činnosti se podílelo 973 pracovníků a bylo prove-

deno 314 kontrol. V rámci kontrolní akce byly zjištěny dva případy porušení předpisů, z čehož pouze v jednom případě bylo zajištěno celkem 1 399 litrů lihovin, kde byl únik na DPH vyčíslen na 30 746 Kč a únik na SD 118 752 Kč.

- Dále byla v období od 1. srpna 2010 do 31. srpna 2011 na předem vytipovaných kulturních a společenských akcích, kde byl předpokládán vyšší objem prodeje konzumních lihovin (festivaly, poutě, slavnosti, jarmarky apod.), realizována celoplošná **kontrolní akce „NÁLEVNA“**, která byla zaměřena na kontrolu zdanění a značení lihovin a rovněž na plnění ohlašovací povinnosti (prodej lihovin na veřejnosti přístupných sportovních a kulturních podnicích). V průběhu kontrolní činnosti bylo prověřeno celkem 238 subjektů prodávajících lihoviny v rámci 147 společenských akcí, přičemž v 18 případech nebyl subjekt schopen prokázat zdanění, v 6 případech došlo k porušení předpisů o povinném značení lihu a v 75 případech nebyla splněna ohlašovací povinnost. Současně bylo v 16 případech zajištěno cca 200 litrů lihovin v hodnotě čistého lihu, přičemž celkový předpokládaný daňový únik byl vyčíslen na cca 50 tis. Kč.
- V rámci kontrolních akcí v provozovnách (tržnice, večerky apod.), byly pracovníky celní správy distribuovány letáky, které byly zároveň přeloženy i do vietnamštiny a následně do ruštiny, čínštiny a mongolštiny, které mimo jiné upozorňovaly na zákaz prodeje lihovin na tržnicích a ve stáncích (s výjimkou stánků s občerstvením).
- Informace o zákazu prodeje rozlévaného alkoholu do přinesených nádob je zveřejněna od roku 2010 na internetových stránkách celní správy.
- Kontrolní akce – „Denurant 2010“** – V září 2011 byla vyhlášena Rozkazem GŘ č.42/2011 akce se zaměřením na kontrolu formou místního šetření dle ustanovení u vytipovaných subjektů v oblasti nakládání se zvláště denaturovaným lihem za kalendářní rok 2010 u právnických nebo fyzických osob, kterým byla povolena výjimka Ministerstva zemědělství v užití denaturačního prostředku. Celkem bylo kontrolováno 56 vytipovaných subjektů, a to 46 uživatelů zvláště denaturovaného lihu a 10 dodavatelů zvláště denaturovaného lihu. Na základě vyhodnocení získaných údajů lze konstatovat pozitivní zjištění, že celními úřady nebyly shledány rozdíly v datech o prodejkách vykazovaných dodavatelem a datech o nákupech, vykazovaných uživateli, rovněž nebylo zjištěno překročení povoleného množství limitu.
- Kontrolní akce „GASTRO“ I – VII** – V průběhu let 2010 a 2011 bylo vyhlášeno Rozkazy GŘ sedm kontrolních akcí se zaměřením na kontrolu prodeje lihovin a tabákových výrobků v předem vytipovaných gastronomických zařízeních. Výsledkem bylo uskutečnění 758 kontrol, z toho 213 pozitivních, při kterých bylo zajištěno 10 727 litrů lihu a lihovin, únik na SD činil 1 222 878 Kč.
- Kontrolní akce „GALERIE“** – V únoru 2012 byla vyhlášena Rozkazem GŘ č. 12/2012 celorepubliková akce se zaměřením na prodej lihovin a tabákových výrobků v předem vytipovaných specializovaných provozovnách s nabídkou a prodejem alkoholických nápojů, případně tabákových výrobků, které jsou situovány v obchodních centrech. Výsledkem bylo uskutečnění 78 kontrol, z toho 19 pozitivních, při kterých bylo zajištěno 630 litrů lihu a lihovin, únik na SD činil 71 820 Kč.

*Výsledky akcí typu „GASTRO“ (roky 2010 – 2011) a akce GALERIE (2012)*

| název akce         | počet kontrol /<br>pozitivních | zajištěn líh<br>a lihoviny v l | únik na SD v Kč |
|--------------------|--------------------------------|--------------------------------|-----------------|
| GASTRO (2010)      | 151 / 25                       | 1 075                          | 122 550         |
| GASTRO II. (2010)  | 119 / 27                       | 859                            | 97 926          |
| GASTRO III. (2010) | 100 / 46                       | 2 846                          | 324 444         |
| GASTRO IV. (2011)  | 176 / 66                       | 3 302                          | 376 428         |
| GASTRO V. (2011)   | 99 / 20                        | 1 469                          | 167 466         |
| GASTRO VI. (2011)  | 51 / 15                        | 335                            | 38 190          |
| GASTRO VII. (2011) | 62 / 14                        | 841                            | 95 874          |
| GALERIE (2012)     | 78 / 19                        | 630                            | 71 820          |
| celkem             | 836 / 232                      | 11 357                         | 1 294 698       |

## 2.2.4 Podpora kontrolní činnosti

### 2.2.4.1 Analytická a informační podpora kontrolní činnosti

Analytická a informační podpora zahrnuje především činnosti týkající se vyhodnocování míry rizika porušování celních a daňových předpisů jednotlivých subjektů. Zpracované analytické produkty se stávají podkladem pro další činnost ostatních odborných útvarů celní správy. V následující tabulce je uveden počet zpracovaných analytických produktů zaměřených na oblast správy spotřebních daní od 1. ledna 2010 do 30. září 2012 včetně počtu zpracovaných finančních analýz.

*Počet analytických produktů zaměřených na oblast SD v letech 2010 až 2012*

|      | Počet analytických produktů oblasti SD |           |             | Počet finančních analýz |           |             |
|------|----------------------------------------|-----------|-------------|-------------------------|-----------|-------------|
|      | Celkem                                 | Oblast SD | Segment líh | Celkem                  | Oblast SD | Segment líh |
| 2010 | 507                                    | 259       | 61          | 431                     | 130       | 47          |
| 2011 | 461                                    | 212       | 41          | 422                     | 124       | 46          |
| 2012 | 309                                    | 142       | 38          | 348                     | 99        | 28          |

**Dovoz/doprava** - za účelem minimalizace rizik dovozu mimobílančního lihu, byla provedena aktivace rizikového profilu v elektronické aplikaci ERIAN (Elektronická riziková analýza), jehož cílem je monitorování a kontrola příjmu lihu a zaměnitelných komodit (KN 220710 – etanol nedenaturovaný, s objemovým obsahem alkoholu 80 % objemových nebo více, KN 220720 – Etanol a destiláty, denaturované, s jakýmkoliv obsahem alkoholu, KN 3402 – Organické povrchově aktivní prostředky (jiné než mýdlo), povrchově aktivní prostředky, prací prostředky a čisticí prostředky, KN 3820 - Přípravky proti zamrzání a připravené kapaliny k odmrazování, KN 3824 – Chemické výrobky a přípravky chemického průmyslu nebo příbuzných průmyslových odvětví, jinde neuvedené nebo nezahrnuté) při propuštění do režimu volný oběh a při ukončení dopravy v režimu podmíněného osvobození od



daně; k aktivaci profilu došlo v roce 2009 v 77 případech v roce 2010 v 11 případech, v roce 2011 ve 126 případech a v roce 2012 ve 286 případech, v žádném případě nebylo shledáno porušení předpisů. Problematická je však oblast doprav denaturovaného lihu dopravovaného z jiných členských států EU ve volném daňovém oběhu, příp. dovážených ze třetích zemí, převážně prezentovaného jako finální výrobek. V těchto případech jsou skupinami mobilního dohledu prováděné kontroly spojené s odběrem vzorků, avšak v řadě případů jsou, vzhledem k absenci intrakomunitárních předpisů stanovujících hranici mezi denaturovaným lihem a výrobkem z něho vyrobeným, následná řízení a interpretace výsledků analytických zkoušek poměrně složitá.

**Kontrola nemrznoucích směsí** - od listopadu 2008 bylo Celní správou ČR přijato opatření, týkající se dovozu a dopravy lihu, denaturovaného lihu a tzv. „nemrznoucích směsí“. Při propuštění do režimu volný oběh a při ukončení dopravy v režimu podmíněného osvobození od daně je u těchto výrobků prováděna zvýšená kontrolní činnost při dovozu/dopravě v množství větším než 1 000 litrů. Ve vyhodnocených případech je prováděn odběr vzorků za účelem zjištění složení, obsahu denaturačních prostředků v předmětných výrobcích, resp. zjištění lihovitosti. Dosud bylo odebráno 126 vzorků. Na základě analýzy bylo zahájeno řízení o doměření daně v sedmi případech a ve 4 případech byly výrobky opětovně zdenaturovány tak, aby denaturační účinek byl dostatečný.

**Monitoring protiprávního jednání na internetu** - pravidelně je monitorována internetová nabídka a poptávka lihu a lihovin a zařízení na výrobu lihu a lihovin. Ve vytipovaných případech jsou pak prostřednictvím referátu Internetové kriminality odboru 60 GRČ provozovatelům jednotlivých aukčních portálů zasílány podle ustanovení § 51a zákona č. 13/1993 Sb., celní zákon, ve znění pozdějších předpisů, žádosti o poskytnutí údajů týkajících se jednotlivých inzerentů, které jsou následně předávány místně příslušným celním úřadům k dalšímu využití. Spolupráce s jednotlivými provozovateli portálů však není příliš efektivní, neboť nálezem Ústavního soudu ČR ze dne 22. března 2011 byla zrušena povinnost subjektům zajišťujícím veřejnou komunikační síť nebo poskytujícím veřejně dostupnou službu elektronických komunikací uchovávat provozní a lokalizační údaje a současně tyto údaje na požádání bezodkladně poskytovat orgánům oprávněným k jejich vyžádání. Současně byla výše uvedeným nálezem zrušena též vyhláška o rozsahu provozních a lokalizačních údajů, době jejich uchovávání a formě a způsobu jejich předávání orgánům oprávněným k jejich využívání. Inzerenti jsou tak ve většině případů „neidentifikovatelní“.

**Občanská podání, anonymy a podněty** - v rámci analytické činnosti dochází také k vyhodnocování podaných občanských podání, týkajících se porušování celních a daňových předpisů. Podnětů týkajících se lihu a lihovin předaných útvarům celní správy bylo od roku 2010 do 26. září 2012 celkem 501. Z toho v roce 2010 se jednalo o 110 občanských podání a v roce 2011 o 146 podání. V roce 2012 v období od 1. ledna do 9. září 2012 celní správa obdržela 97 podání a v období od 10. září do 26. září 2012 se jednalo o 148 podání. K uvedenému nárůstu během měsíce září 2012 došlo v souvislosti s médií zveřejněným zjištěním výskytu alkoholických nápojů obsahujících metylalkohol v množství ohrožujícím život a zdraví obyvatel ČR. Nejvíce podnětů se týká subjektů a fyzických osob působících na území v působnosti ČR Hradec Králové a ČR Ostrava. Jedná se především o podněty od veřejnosti formou písemných, e-mailových či telefonických anonymních oznámení. Tyto podněty bývají velmi obecného charakteru, a přestože všechny uváděné informace jsou prověřovány příslušnými útvary celní správy, výsledky kontrol jsou v mnoha případech negativní.

Statistický přehled občanských podání, anonymů a podnětů je uveden v níže následující tabulce.

#### Počet občanských podání - Lih a lihoviny

|                              | 2010 | 2011 | 2012<br>(do 9. 9.) | 10. 9. až<br>26. 9.<br>2012 | Celkem |
|------------------------------|------|------|--------------------|-----------------------------|--------|
| CŘ Brno                      | 22   | 31   | 16                 | 10                          | 79     |
| CŘ České Budějovice          | 3    | 5    | 0                  | 3                           | 11     |
| CŘ Hradec Králové            | 36   | 31   | 14                 | 60                          | 141    |
| CŘ Olomouc                   | 10   | 11   | 11                 | 19                          | 51     |
| CŘ Ostrava                   | 16   | 37   | 30                 | 29                          | 112    |
| CŘ Plzeň                     | 1    | 1    | 2                  | 5                           | 9      |
| CŘ Praha                     | 7    | 15   | 10                 | 9                           | 41     |
| CŘ Ústí nad Labem            | 2    | 1    | 2                  | 2                           | 7      |
| Sam. odd. 050 – Inspekce GŘC | 9    | 6    | 7                  | 6                           | 28     |
| Odbor 33 GŘC                 | 3    | 0    | 0                  | 2                           | 5      |
| Odbor 11 GŘC                 | 1    | 8    | 5                  | 3                           | 17     |
| Celkem                       | 110  | 146  | 97                 | 148                         | 501    |

#### 2.2.4.2 Odběr referenčních vzorků

V návaznosti na různá upozornění, týkající se obsahu denaturačních prostředků v lihovinách nacházejících se na trhu (legálním i nelegálním), byly v průběhu výše uvedených akcí odebírány vzorky lihovin, a to zejména typu „vodka“, „tuzemák“ a „zelená“. Tyto celoplošné odběry byly na počátku prováděny současně s odběry vzorků lihovin, které prováděla Česká zemědělská a potravinářská inspekce.

Kromě provádění obvyklých analýz (pravost kontrolní pásky ke značení lihu, nalepení, příslušnost k dané lihovině), byl prováděn i screening pomocí plynového chromatografu, jehož cílem bylo zjištění látek nevyskytujících se běžně v lihovinách (např. zbytky denaturačních činidel, škodliviny apod.), přítomnost benzoanového aniontu (podezření, že lih obsažený v lihovině mohl být denaturovaný Bitrexem, popř. snaha o odstranění Bitrexu) či přítomnost jiných degradačních produktů Bitrexu – snaha o odstranění Bitrexu chlornanem.

V případě zjištění vzorků prahové/velmi nízké přítomnosti benzoanového aniontu se jednalo o zbytky konzervačních látek používaných pro zajištění stability aromatických látek. V případě nevyhovujících vzorků byly u několika identifikovány zbytky sloučenin používaných k denuraci lihu (přítomnost 2-propanolu, přítomnost benzoanového aniontu a přítomnost degradačních produktů Bitrexu), avšak naprosto zdravotně nezávadné.

| Komodita                         | Počet přijatých vzorků |       |                     | Počet nevyhovujících vzorků |      |                     | Podíl nevyhovujících vzorků |      |                     |
|----------------------------------|------------------------|-------|---------------------|-----------------------------|------|---------------------|-----------------------------|------|---------------------|
|                                  | 2010                   | 2011  | 2012<br>(do 30. 9.) | 2010                        | 2011 | 2012<br>(do 30. 9.) | 2010                        | 2011 | 2012<br>(do 30. 9.) |
| Líh (včetně lihu denaturovaného) | 578                    | 2 198 | 498                 | 16                          | 25   | 10                  | 2,8                         | 1,1  | 2,0*                |
| Lihoviny                         | 1 243                  | 1 167 | 2 883               | 41                          | 6    | 125                 | 3,3                         | 0,5  | 0,4*                |

\* U min. 2/3 vzorků lihovin není dokončena kompletní analýza, takže počet nevyhovujících bude pravděpodobně vyšší (další zjištěné denaturační prostředky, neodpovídající obsah lihu apod.).

#### **2.2.4.3 Spolupráce s ostatními orgány veřejné moci**

Za období od 1. ledna 2010 do 10. září 2012 bylo celní správou předáno jiným státním orgánům celkem 224 informací o lihovinách, u nichž byla rozbořem zjištěna přítomnost cizorodých látek (např. denaturační prostředky, jejich zbytky či jejich rozkladné nebo degradační produkty).

#### **2.2.5 Reakce na mimořádnou situaci**

Dne 12. září 2012 se konala první operativní meziresortní porada k řešení problematiky výskytu otravy metylalkoholem. Z operativní porady vyplynulo, že hlavní koordinační úlohu budou plnit ředitelé krajských hygienických stanic v celé České republice, kterým poskytnou součinnost reprezentanti jednotlivých složek působících na území kraje (Celní správa ČR, Hasičský záchranný sbor ČR, Státní zemědělská a potravinářská inspekce, Policie ČR, Česká obchodní inspekce). Dále byla stanovena kontaktní místa výše uvedených orgánů veřejné moci za účelem zajištění informačních toků v dané problematice. Ministerstvo zdravotnictví ČR vyhlásilo mimořádné opatření podle § 80 odst. 1 písm. g) zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, které se v závislosti na situaci v dané oblasti operativně upravovalo. O těchto skutečnostech byli generálním ředitelem GŘC neprodleně informováni služební funkcionáři GŘC a jednotlivých celních ředitelství, generálním ředitelem byly rovněž stanoveny úkoly pro jednotlivé útvary Celní správy ČR, které byly v závislosti na vývoji situace v dané oblasti operativně doplňovány, měněny a odvolávány.

V průběhu dne 12. září 2012 svolali ředitelé krajských hygienických stanic operativní poradu, které se účastnili reprezentanti výše uvedených orgánů veřejné moci. Účelem porady bylo dohodnout koordinaci kontrolní činnosti jednotlivých složek, naplánování dalších kontrolních akcí v místě prodeje alkoholu, kontrolu dodržování mimořádného opatření a zajištění informovanosti veřejnosti.

V průběhu měsíce září a října 2012 v souvislosti s mimořádnou situací, týkající se ohrožení obyvatel ČR alkoholickými nápoji obsahujícími metylalkohol, byly v rámci celní správy provedeny postupy a kroky, které napomohly k minimalizaci negativních dopadů spojených s touto mimořádnou situací. Do celorepublikové kontrolní akce „METYL“ byl ze strany celní správy nasazen maximální počet celníků, kde kapacita nasazení sil a prostředků byla posílena i dočasným převedením celníků a motorových vozidel z jiných agend vykonávaných celní správou. Výsledky činnosti útvarů Celní správy ČR jsou následující. V rámci probíhající celostátní kontrolní akce „METYL“ bylo Celní správou ČR za období od 10. září do 7. října 2012 provedeno celkem 25 788 kontrol, z čehož 20 150 kontrol bylo zaměřeno i na dodržová-

ní mimořádného opatření Ministerstva zdravotnictví ČR ve věci omezení prodeje a vývozu alkoholu. V rámci těchto kontrol bylo nasazeno průměrně 247 celníků za den a 51 vozidel za den. V rámci kontrolní činnosti bylo zjištěno celkem 515 porušení právních předpisů (vyjma porušování mimořádného opatření MZ ČR) s únikem 30 212 752 Kč. Bylo zajištěno celkem 260 774 litrů lihovin a 694 litrů lihu. Celně technickou laboratoří bylo přijato celkem 2 464 referenčních vzorků, z čehož 150 referenčních vzorků bylo pozitivních na metylalkohol (obsah metylalkoholu překračoval povolenou mez v dané lihovině). Z těchto 150 pozitivních vzorků bylo 127 odebraných Policií ČR a 23 odebraných Celní správou ČR. Informace byly neprodleně předány dotčeným útvarům. Rozbory odebraných vzorků stále probíhají. Z celkového počtu 20 150 kontrol zaměřených na dodržování mimořádného opatření Ministerstva zdravotnictví ČR ve věci omezení prodeje a vývozu alkoholu bylo 143 kontrol pozitivních. V případě, že kontrolní činnost nebyla prováděna v součinnosti s pracovníky krajské hygienické správy, byl jim případ předán.

V závislosti na vývoji situace v rámci dané problematiky byla vedením GŘC přijímána opatření k cílení kontrolní činnosti. Od 18. září 2012 od 7:00 hodin bylo přijato vedením GŘC opatření k posílení dohledové a kontrolní činnosti v příhraničí s Polskou a Slovenskou republikou. Cílem tohoto opatření bylo zamezit protiprávnímu dovozu alkoholu a lihu z okolních zemí. S ohledem na vyhlášení (změnu) mimořádného opatření MZ ode dne 20. září 2012 „Zákaz vývozu a distribuce lihovin o obsahu etanolu od 20 % objemových mimo území ČR“ byly na základě pokynu GŘ GŘC zahájeny kontroly přeprav lihovin ze/do zahraničí ve všech příhraničních oblastech ČR. V rámci tohoto opatření a namátkové kontrolní činnosti realizované v příhraničních oblastech ČR bylo zkontrolováno 8 982 vozidel, z toho v jednom případě bylo zjištěno porušení právních předpisů (zajištěno 28,2 litru lihovin).

#### **2.2.5.1 Další vybraná opatření vedení GŘC:**

- Vytvoření kontaktního místa za účelem sběru, třídění, vyhodnocování a distribuce relevantních informací v rámci celní správy (vyhodnocování občanských podání, mimořádných událostí, operativních informací z kontrolní činnosti celní správy, monitoring poptávky a nabídky alkoholu, lihu a výrobního zařízení na internetu, řízení rizik a informací prostřednictvím expertního systému ERIAN – zákaz vývozu alkoholu, zpracování denní situační zprávy atd.).
- Po rozšíření speciálního vyšetřovacího týmu „Metanol“, zřízeného na základě rozkazu policejního prezidenta, o další příslušníky Policie ČR, bylo dne 19. září 2012 na pravidelné pracovní poradě týmu rozhodnuto, že tento tým bude externě využívat znalostí a zkušeností příslušníků odboru 31 Pátrání GŘC v problematice komoditní oblasti „líh“. Kontaktní osobou za tým „Metanol“ byl určen příslušník ÚOKFK SKPV.
- Kontrolní činnost v rámci Rozkazu GŘ GŘC č. 81/2012 - V návaznosti na mimořádnou situaci byla interním aktem řízení kontrolní činnost celní správy rozšířena o operativní kontroly se zaměřením na kontrolu správnosti vedení evidence kontrolních pásek, fyzickou kontrolu kontrolních pásek (nepoužitých, nalepených na nevyskladněných spotřebitelských baleních, poškozených) a kontrolu pravosti kontrolních pásek na místě značení u vybraných subjektů. Tato operativní kontrolní činnost byla zahájena dne 24. září 2012 a v současné době stále probíhá. Průběžné výsledky kontrolní činnosti jsou v současné době vyhodnocovány.

- Opatření přijatá v souvislosti s vydáváním „nových“ kontrolních pásek ke značení lihu. Objednávky a vydávání nových kontrolních pásek ke značení lihu registrovaným subjektům byly zabezpečeny i v mimopracovní dobu útvarů celní správy včetně dní pracovního volna a pracovního klidu. Objednávky podané ode dne 4. října 2012 jsou již dodány na celní úřady dle termínů stanovených podle zákona č. 676/2004 Sb., o značení lihu, ve znění pozdějších předpisů, tzn. s termínem dodání nejpozději do 14 dnů ode dne objednání. Mimořádné zabezpečení této agendy znázorňují následující tabulky.

*Přehled objednávek KP ke značení lihu předaných STC od 21. září 2012 do 7. října 2012*

| Datum          | Počet KP ke značení lihu |
|----------------|--------------------------|
| 21. 9. 2012    | 6 033 000                |
| 22. 9. 2012    | 14 445 500               |
| 23. 9. 2012    | 2 537 500                |
| 24. 9. 2012    | 1 270 500                |
| 25. 9. 2012    | 1 935 500                |
| 26. 9. 2012    | 221 500                  |
| 27. 9. 2012    | 1 453 000                |
| 28. 9. 2012    | 220 000                  |
| 29. 9. 2012    | 500                      |
| 30. 9. 2012    | 1 000                    |
| 1. 10. 2012    | 490 500                  |
| 2. 10. 2012    | 44 500                   |
| 3. 10. 2012    | 41 500                   |
| 4. 10. 2012    | 141 000                  |
| 5. 10. 2012    | 683 000                  |
| 6. 10. 2012    | 12 000                   |
| 7. 10. 2012    | 0                        |
| Celkový součet | 29 530 500               |

*Přehled KP ke značení lihu předaných CÚ od 25. září 2012 do 6. října 2012*

| Datum          | Počet KP ke značení lihu |
|----------------|--------------------------|
| 25. 9. 2012    | 3 521 500                |
| 26. 9. 2012    | 2 509 000                |
| 27. 9. 2012    | 2 184 500                |
| 28. 9. 2012    | 2 002 000                |
| 29. 9. 2012    | 2 000 000                |
| 30. 9. 2012    | 2 040 000                |
| 1. 10. 2012    | 2 394 500                |
| 2. 10. 2012    | 2 306 000                |
| 3. 10. 2012    | 2 205 000                |
| 4. 10. 2012    | 2 404 000                |
| 5. 10. 2012    | 2 192 500                |
| 6. 10. 2012    | 2 895 000                |
| Celkový součet | 28 654 000               |

## **2.3 Identifikace zjištěných nedostatků výkonu kompetencí souvisejících s postihováním černého trhu s alkoholem**

Na základě analýzy výše uvedeného výkonu kompetencí je možno identifikovat následující nedostatky:

- Správa spotřební daně z lihu nebyla z hlediska vyhodnocení analýzy rizik určena jako oblast s dostatečně vysokou prioritou a tomu odpovídajícími materiálními a personálními zdroji.
- V rámci správního trestání nebyly zpravidla ukládány pokuty v horní hranici zákonné sazby, čímž se snižoval odstrašující efekt sankcí. Vzhledem k závažnosti situace přitom byly maximální výše pokut odůvodnitelné. Zapadá to i do kontextu dekriminalizace přípravy trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby, která se z dnešního pohledu jeví jako chyba.
- V tomto kontextu je rovněž třeba uvést, že efektivita spolupráce celní správy s policií nebyla na adekvátní úrovni a že pátrací činnost celní správy v oblasti trestných činů spojených s černým trhem s alkoholem nevedla vždy k efektivním výsledkům.
- Nedostatečně fungovala součinnost v předávání informací mezi dozorovými orgány jednotlivých resortů, byl malý počet kontrol prováděných v součinnosti s ostatními dozorovými orgány.
- Optimálně nefungovala ani analýza dat, jejich vyhodnocování a validace v rámci celní správy, což souviselo s vyhodnocením černého trhu s alkoholem jako méně prioritní oblasti, než by odpovídalo situaci.

Výše uvedené nedostatky nesignalizují závažné selhání celého systému, ale nelze je též bagatelizovat. Komodita líh nebyla shledána jako nejvýznamnější z pohledu všech možných rizik, neboť v této oblasti nebyly zaznamenány informace, jak od občanů, tak státních orgánů, včetně unijních, které by signalizovaly přípravu a realizaci tak masivního a nebezpečného protiprávního jednání, případně tyto informace nebyly plně využity.

## **2.4 Návrhy na zlepšení výkonu kompetencí souvisejících s postihováním černého trhu s alkoholem**

Na základě posouzení výše uvedených skutečností a závěrů zprávy celní správa přehodnotila své priority v oblasti správy spotřební daně u vybraných výrobků, včetně otázky výměny informací s dalšími dozorovými orgány a zintenzivnění spolupráce, a to i s orgány činnými v trestním řízení. Je reálný předpoklad, že tato opatření, spolu se změnou společenského vnímání, které nebude tolerantní k dekriminalizaci tak závažného skutku, výrazně sníží možnost jeho opakování.

### **• Oblast řízení informací a rizik**

- Nadále zdokonalovat systém analýzy rizik v oblasti povolovacích řízení, důkladně prověřovat žadatele o vydání povolení v oblasti správy spotřebních daní a v návaznosti na to přijímat adekvátní opatření u výkonných útvarů.

- Zdokonalit systém sběru dat z prostředí černého trhu s alkoholem a jejich vyhodnocování (analýzy) s cílem co nejdříve odhalit hrozby a rizika vyplývající z protiprávního jednání.
- Nadále zdokonalovat spolupráci a vzájemnou výměnu informací mezi útvary Celní správy ČR, zahraničními celními správami, ostatními orgány veřejné moci a tuzemskými profesními organizacemi.
- Ve spolupráci s odbornými útvary dále zdokonalovat systém analýzy rizik v oblasti sledování pohybu zboží na bázi lihu.

- **Oblast kontrolní činnosti**

- Pokračovat v organizování a realizaci celostátních kontrolních akcí.
- Podezřelé (i když třeba negativní) okolnosti předávat správci daně, případně útvarům pátrání a útvaru analýzy a informační podpory ke zpracování a dalším příslušným orgánům veřejné moci.
- Provádět součinnostní kontroly s různými státními orgány (SZPI, KHS, ČOI, HZS – mobilní laboratoře).
- Vytvořit speciální skupiny mobilního dohledu s celorepublikovou působností (zlepšení pružnosti nasazení dle aktuální potřeby).
- Vytvořit projekt zabezpečující výcvik speciálního služebního psa pro detekci lihu ve skladových prostorách (sklady, garáže, provozovny).

- **Oblast správního trestání**

- Slabé místo spatřujeme ve vztahu k udělováním sankcím (výše pokut) v rámci správního trestání.

- **Oblast meziresortní spolupráce**

- Zdokonalit úroveň spolupráce a výměny informací mezi jednotlivými resorty v oblasti potírání černého trhu s alkoholem.

- **Oblast organizační**

- Základním předpokladem přechodu Celní správy ČR k 1. lednu 2013 na dvoustupňovou organizační a řídicí úroveň je zploštění organizační struktury, v důsledku čehož dojde k flexibilnějšímu, rychlejšímu řízení výkonu služby a zvýšení akceschopnosti celní správy. Problematika přechodu na dvoustupňový řídicí model je v současné době řešena v rámci projektu Modernizace Celní správy ČR.
- Vytvoření odboru analytické podpory na GŘC, který soustředí a zefektivní provádění analýz.

### **3. ORGÁNY OCHRANY VEŘEJNÉHO ZDRAVÍ**

#### **3.1 Popis kompetencí souvisejících s postihováním černého trhu s alkoholem**

Působnost orgánů ochrany veřejného zdraví (Ministerstva zdravotnictví a krajských hygienických stanic) stanoví zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Podle § 80 zákona o ochraně veřejného zdraví Ministerstvo zdravotnictví řídí a kontroluje výkon státní správy v ochraně veřejného zdraví a odpovídá za tvorbu a uskutečňování národní politiky na úseku ochrany veřejného zdraví, řídí a kontroluje krajské hygienické stanice. Ministerstvo zdravotnictví je rovněž oprávněno nařídit mimořádná opatření při epidemii a nebezpečí jejího vzniku a mimořádná opatření k ochraně zdraví fyzických osob při výskytu nebezpečných a z nebezpečnosti podezřelých výrobků a nejakostních či z porušení jakosti podezřelých vod, při živelních pohromách a jiných mimořádných událostech, pokud mají být provedena celostátně nebo na území několika krajů, a rozhoduje o jejich ukončení včetně uvolnění výrobků na trh nebo do oběhu, kdy na základě této pravomoci (§ 80 odst. 1) písm. a) zákona o ochraně veřejného zdraví) bylo vyhlášeno mimořádné opatření v případě otrav způsobených konzumací lihovin kontaminovaných metylalkoholem.

Krajské hygienické stanice vydávají rozhodnutí, povolení, osvědčení a plní další úkoly státní správy v ochraně veřejného zdraví včetně výkonu státního zdravotního dozoru, pokud k tomuto není příslušné Ministerstvo zdravotnictví, dále vykonávají státní zdravotní dozor nad dodržováním zákazů a plněním dalších povinností stanovených přímo použitelnými předpisy Evropských společenství, zákonem o ochraně veřejného zdraví a zvláštními právními předpisy k ochraně veřejného zdraví. Krajské hygienické stanice, odbory hygien výživy a předmětů běžného užívání, vykonávají státní zdravotní dozor v zařízeních společného stravování ve smyslu § 23 zákona o ochraně veřejného zdraví.

V oblasti dozoru nad trhem s potravinami je kompetence orgánů ochrany veřejného zdraví stanovena v § 16 odst. 1 zákona č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Na základě výše uvedeného ustanovení orgány ochrany veřejného zdraví vykonávají státní zdravotní dozor nad dodržováním požadavků potravinového práva při poskytování stravovacích služeb, a dále v případě zjišťování příčin poškození nebo ohrožení zdraví a zamezení šíření infekčních onemocnění nebo jiného poškození zdraví z potravin, pak v rámci celého potravinového řetězce.

#### **3.2 Výkon kompetencí souvisejících s postihováním černého trhu s alkoholem**

##### **3.2.1 Kontrolní činnost orgánů ochrany veřejného zdraví**

Kontroly lihovin jsou součástí běžného výkonu státního zdravotního dozoru, kdy předmětem kontroly jsou doklady o původu zboží, značení jednotlivých výrobků a u alkoholických nápojů i opatření lahví kontrolními páskami. Kontroly alkoholických nápojů probíhají zejména v barech, hernách nebo pivnicích, kde lihoviny tvoří hlavní složku podávaného sortimentu. Původ alkoholických nápojů je ověřován rovněž v restauracích



s přípravou pokrmů, a podle situace i ve kterémkoliv jiném typu provozoven stravovacích služeb.

Například v roce 2010 bylo provedeno celkem 27 135 kontrol, v jejichž rámci byly kontrolovány alkoholické nápoje včetně lihovin. Některé kontroly byly provedeny na základě podnětů spotřebitelů, které směřovaly na nedodržování hygienických podmínek při podávání alkoholických nápojů a na podávání „nejakostních“ lihovin. V rámci kontrol bylo odebráno 9 vzorků lihovin, u nichž byla provedena stanovení etanolu i metanolu. Zjištěná množství metanolu byla v souladu s limity stanovenými právním předpisem, naopak bylo zjištěno, že ve dvou případech byl skutečný obsah etanolu nižší a že tedy dochází k ředění podávaných lihovin.

V roce 2011 bylo provedeno 24 219 kontrol, při nichž byly kontrolovány jak nealkoholické tak i alkoholické nápoje, kdy předmětem kontroly byla správnost označení včetně opatření alkoholických nápojů kontrolní páskou a provedení kontroly nabývacích dokladů. Celkem bylo odebráno 26 vzorků alkoholických nápojů včetně piva, z nichž 5 vzorků bylo hodnoceno jako nevyhovující z důvodu nižšího obsahu etanolu (ředění lihovin). Všechny analyzované vzorky vyhověly na obsah metylalkoholu. Také bylo provedeno cca 3 800 kontrol v barech, pivnicích, hernách, kde jsou alkoholické nápoje hlavním sortimentem. Např. v Moravskoslezském kraji, kde se otravy metylalkoholem objevily jako první, bylo v roce 2011 zkontrolováno 415 barů, pivnic a heren, tedy nejvíce rizikových provozoven z hlediska podávání alkoholu. Další kontroly v Moravskoslezském kraji (cca 1 500) proběhly v restauračních zařízeních s přípravou pokrmů, při těchto kontrolách je ověřován požadavek na dosledovatelnost lihovin.

Kontroly v letošním roce prováděné Krajskými orgány ochrany veřejného zdraví byly zaměřovány nejen na dodržování mimořádného opatření, ale pravidelně byl kontrolován původ a způsob nabytí lihovin. Kontroly byly především cíleně zaměřovány na problematiku provozovny, zejména stánkový prodej, provozovny „nižší cenové skupiny“, výčepy, herny a bary, kde lihoviny představují hlavní nabídku.

Podávání lihovin a jejich sledovatelnost je pravidelně kontrolována na různých jednorázových společenských, kulturních a sportovních akcích. Frekvence státního zdravotního dozoru je nastavena tak, že každé zařízení společného stravování je zkontrolováno nejméně 1x za 18 měsíců. Frekvence kontrol je vyšší u tzv. rizikových provozoven a u provozoven, kde je míra ohrožení zdraví spotřebitele nejvyšší.

V rámci výkonu státního zdravotního dozoru probíhá pravidelně spolupráce s orgány celní správy a Policií ČR, kdy některé kontroly byly provedeny na základě upozornění nebo výslovných žádostí těmito orgány. Rovněž některá šetření byla orgány ochrany veřejného zdraví předána k dalším opatřením jiným dozorovým orgánům.

### **3.2.2 Mimořádná situace**

#### **3.2.2.1 Činnost pracovních skupin**

Na základě dopisu Ministerstva zdravotnictví v návaznosti na rozhodnutí mezirezortní skupiny pro řešení problematiky metylalkoholu byly na krajských úrovních dne 12. září 2012 ustanoveny pracovní skupiny a téhož dne proběhlo první zasedání. Členy skupiny byli zástupci Krajské hygienické stanice, Státní zemědělské a potravinářské inspekce, České obchodní inspekce, orgánů celní správy ČR, Hasičského záchranného sboru, Policie ČR a zástupci krajských úřadů, odboru zdravotnictví, odboru krizového řízení a živnostenských odborů. Činnost pracovních skupin byla koordinována řediteli Krajských hygienických stanic.

Pracovní skupiny se scházely zpočátku denně, později podle potřeby na základě vývoje situace v daném regionu, např. v Moravskoslezském kraji probíhala jednání zpočátku dvakrát denně. Komunikace mezi členy skupiny probíhala pravidelně i mimo jednání schůzky skupiny. Při prvním jednání pracovních skupin byly předány kontakty na všechny složky, které byly zapojeny do kontrolní činnosti. Na každém jednání pracovní skupiny byla projednávána zjištění jednotlivých složek jak na schůzkách, tak operativně při zjištěních na místě v terénu v jednotlivých provozovnách.

Spolupráce na regionálních úrovních byla od prvního zasedání hodnocena jako velmi dobrá, odborné argumenty byly zajišťovány rychle, např. hodnocení zjištěného obsahu metylalkoholu, právní stanoviska, atd. Všichni členové v rámci stanovených kompetencí plnili zadané úkoly. Na regionální úrovni byla pravidelně projednávána situace, pokud jde o vývoj intoxikace metylalkoholem a aktuálně přímo na poradách se řešily závažné situace, které se v daném kraji objevily.

Na každé poradě proběhla vzájemná informace o provedených kontrolách všech složek a současně byly plánovány kontroly společné. Předmětem diskuse byly kompetence při výkonu kontrol a jejich upřesnění tak, aby nedošlo k překrývání kontrol a ke snižování jejich účinnosti. K tomuto účelu napomohlo i vkládání dat do systému GIS, který byl Hasičským záchranným sborem ve spolupráci s Krajskými hygienickými stanicemi zpřístupněn všem kontrolním složkám pod přístupovým heslem.

Pracovní skupiny předávaly informaci obecním úřadům, jejímž cílem bylo zabezpečit informovanost občanů o vyvarování se konzumace alkoholu, zejména z neověřených a neidentifikovatelných balení. Zástupce HZS Plzeňského kraje zabezpečil předání této informace všem obecním úřadům prostřednictvím mobilní sítě krizového řízení.

Veškerá činnost pracovních skupin na úrovni krajů byla koordinovaná bez kompetenčních střetů a ukázala se jako velice efektivní.

### **3.2.2.2 Kontrolní činnost v rámci mimořádné situace**

Dne 10. září 2012 byla Ministerstvem zdravotnictví vyhlášena mimořádná kontrolní akce zaměřená na kontrolu původu alkoholu a kontrolu nabývací dokumentace. Pozornost orgánů ochrany veřejného zdraví se soustředila na sledovatelnost alkoholických nápojů nabízených v provozovnách společného stravování.

Zostřené kontroly v návaznosti na aktuální otravy metylalkoholem probíhaly již od 6. září 2012. Jedná se zejména o kontroly probíhající v Moravskoslezském kraji, kdy bezprostředně po přijetí informace dne 6. září 2012 o závažných zdravotních potížích pacientů hospitalizovaných na oddělení ARO v Havířově, byly zintenzivněny kontroly v zařízeních společného stravování. Od 6. září 2012 bylo do 11. září provedeno 43 cíleně zaměřených kontrol na ověření původu lihovin v předem vytipovaných zařízeních společného stravování, zejména na restaurace, bary, pivnice.

Dne 6. září bylo ze strany Krajské hygienické stanice Moravskoslezského kraje do 30 minut po hlášení závažných zdravotních potíží u pacientů Nemocnice s poliklinikou zahájeno šetření. Ve stánku v Havířově, kde byl čepovaný alkohol údajně zakoupen, byly nalezeny 4 barely s alkoholem (hruškový destilát, vodka, tuzemák). Podezřelé barely byly okamžitě KHS Moravskoslezského kraje pozastaveny a bylo zakázáno čepování jejich obsahu. Zároveň byly průběžně kontaktovány orgány Policie ČR a Celní úřad, které případ převzaly.

Další mimořádné kontroly proběhly na Havířovských slavnostech, které se konaly od 7. – 9. září 2012. Kontroly se prioritně zaměřily na kontrolu prodeje čepovaného tvrdého

alkoholu, který byl během konání této akce zakázán. V jednom případě bylo zjištěno uložení medoviny v obalu, který nebyl určený pro styk s potravinami, a nebyly doloženy doklady o jejím původu.

Na webových stránkách Ministerstva zdravotnictví byla zveřejněna oficiální stanoviska k mimořádným opatřením. Pracovníci Ministerstva zdravotnictví odpovídali na značné množství telefonických dotazů. Vzhledem k velkému počtu emailových dotazů a komentářů byli vyčleněni pracovníci, kteří zpracovávali elektronickou korespondenci. Současně byla zajištěna komunikace o probíhajících kontrolách šetření případů intoxikace metylalkoholem směrem k Evropské komisi. Informace byly po počátečním opatrném postupu vzhledem k policejnímu vyšetřování, aby nebyl ohrožen postup Policie ČR, pravidelně vkládány do Systému RASFF (systém rychlého varování pro potraviny a krmiva).

Státní zdravotní ústav v Praze zřídil informační linku a zvláštní webovou stránku, kde byly zveřejňovány informace s reakcemi na nejčastější dotazy ze strany veřejnosti. Z důvodu velkého zájmu o prověření lihovin na obsah metylalkoholu ze strany veřejnosti, umožnil Státní zdravotní ústav provést analýzu tří vzorků lihovin zdarma pro každého zájemce. Další vzorky byly analyzovány za úhradu. Doposud byla provedena laboratorní analýza u 217 vzorků lihovin od 115 zájemců. Pouze v jednom případě byl zjištěn obsah metylalkoholu vyšší, než je maximální limit stanovený příslušným právním předpisem.

Informace byly rovněž zveřejňovány na webových stránkách krajských hygienických stanic s cílem zajistit co nejvyšší míru informovanosti veřejnosti. V některých krajích byly zřízeny rovněž informační linky, prostřednictvím kterých bylo reagováno na dotazy občanů. Pravidelně byla informována média, kterým byly poskytovány aktuální informace o počtu provedených kontrol jednotlivých dozorových orgánů a složek, o jejich výsledcích, o odebraných a vyšetřených vzorcích a o aktuálním stavu hospitalizovaných osob a o úmrtích v souvislosti s intoxikací metylalkoholem.

V období od 1. ledna 2012 – 31. srpna 2012 bylo provedeno 16 981 kontrol, při nichž byly kontrolovány jak nealkoholické tak i alkoholické nápoje. Pokud jde o nejvíce rizikové provozovny z hlediska konzumace alkoholu, bylo do konce srpna zkontrolováno cca 300 provozoven (herny, bary, výčepy, pivnice). Bylo odebráno 27 vzorků různých druhů lihovin, které při laboratorní analýze vyhověly i na obsah metylalkoholu.

V období od 10. září – 8. října 2012 bylo orgány ochrany veřejného zdraví provedeno 24 051 kontrol. Celkem bylo zjištěno 1 256 porušení mimořádného opatření. Charakter jednotlivých porušení se měnil v závislosti na aktuálně platné verzi mimořádného opatření. Nejčastěji se jednalo o:

- prodej lihovin bez dohledání původu a nabývacích dokladů,
- prodej lihovin s obsahem etanolu nad 20 % v/v,
- porušení zákazu nabízení prodeje lihovin spočívajícím v umístění nápojových lístků s nabídkou lihovin od 20 % v/v etanolu,
- prodej lihovin s obsahem etanolu od 20 % v/v vyrobených v roce 2012 bez prohlášení o původu.

V souvislosti se zjištěnými porušeními byly příkazy na místě ukládány finanční pokuty, cca 50 příkazů na místě ve výši cca 75 000 Kč. Nejčastějším nedostatkem bylo nedoložení nabývacích dokladů umožňujících dosledovatelnost lihoviny (cca 550 případů). V tomto případě byly uloženy příkazy k předložení dokumentace většinou do druhého dne, kdy v naprosté většině byly doklady předloženy. Ve zhruba 20 případech doklady předloženy nebyly a v tomto případě byly o součinnost požádány orgány celní správy a lihoviny s nedohledatel-

ným původem byly zabaveny. Ve zhruba 30 případech byly zjištěny lihoviny podezřelého původu, s poškozenými kontrolními páskami nebo bez kontrolních pásek, kdy byly přivolány orgány celní správy, kterým byly případy postoupeny k dalšímu řešení. V 97 případech byla zjištěna nepovolená nabídka lihovin. Zhruba v polovině případů nebyly kontroly uzavřeny, např. z důvodu čekání na výsledky laboratorních zkoušek, nebo na předložení požadované dokumentace. V ostatních případech byla pochybení vyřešena ještě v průběhu kontroly.

Postupně se kontroly soustředily na provozovny provozovatelů cizí státní příslušnosti zejména v Ústeckém kraji (cca polovina zjištěných závad). Nepodařilo se ale prokázat, že by v jejich kamenných obchodech byl prodáván alkohol s obsahem metylalkoholu. Někteří prodejci nebyli schopni prokázat původ alkoholu.

V hlavním městě Praha proběhla kontrola stravovacích zařízení v tržnicích SAPA, Praha 4 a Tiskařská, Praha 10, kdy byl v jednom případě zjištěn alkohol neznámého původu, který byl okamžitě zabaven orgány celní správy, a ve dvou případech bylo řešeno nedodržení mimořádného opatření.

V některých krajích byly organizovány společné kontroly všech kontrolních orgánů. Např. společné kontroly probíhaly ve Zlínském kraji, kde byla mimo jiné provedena u jednoho distributora lihu kontrola manipulace s chemickými látkami a dodržování chemického zákona. Společné kontrolní hlídky byly sestavovány v Moravskoslezském kraji, což vedlo ke zvýšení efektivity kontrol. Na vyžádání poskytovala Policie ČR doprovod při kontrolách v rizikových lokalitách nebo při večerních a nočních kontrolách a kontrolách rizikových provozoven. Kontrolní akce probíhaly i ve dnech pracovního volna, kdy pozornost byla soustředěna zejména na jednorázové společenské, kulturní a sportovní akce. Při kontrolách dodržování mimořádných opatření byl v první fázi kladen důraz na informovanost provozovatelů, druhá fáze byla již restriktivní. Při zjištěných nedostacích byly prováděny kontroly následné, které byly prováděny i v případě dalších rizikových provozoven.

Řada kontrol proběhla na žádost Policie ČR z důvodu podezření na výskyt lihovin neznámého původu. Podněty ke kontrole byly podávány i občany, ale tyto podněty se nepotvrdily. Velmi dobrá byla součinnost s orgány celní správy, které byly přivolávány v případech, kdy byly zjištěny lihoviny podezřelého původu, lihoviny s porušenými kontrolními páskami nebo bez kontrolních pásek nebo lihoviny, k nimž nebyly doloženy nabývací doklady.

V současné době jsou shromažďovány a posuzovány podklady pro zahájení správních řízení. Z vlastní kontrolní činnosti orgánů ochrany veřejného zdraví se předpokládá zahájení asi 70 správních řízení, další návrhy na správní řízení pro porušení mimořádných opatření jsou postupovány jinými dozorovými orgány a jejich konečný počet není možné v současné době odhadnout. Předpokládá se vedení necelých 200 správních řízení.

V naprosté většině provozovatelé společného stravování spolupracovali a mimořádné opatření dodržují a snaží se i nadále dodržovat. I po uvolnění trhu s lihovinami po 27. září 2012 byly stále provozovny, které stále nenabízely lihoviny od 20 % v/v etanolu. Zjišťované nedostatky spočívaly spíše v nejasnosti o působnosti mimořádných opatření, nebo o způsobu naplnění mimořádného opatření. Takové nedostatky byly řešeny přímo na místě a v průběhu kontroly docházelo k jejich odstraňování. Na druhé straně se v některých případech pracovníci orgánů ochrany veřejného zdraví setkávali s verbální agresí ze strany kontrolovaných osob (např. diskotéky, hospody „nižších cenových hladin“), určité případy nespolupráce se vyskytly v případě kontrol provozoven asijských provozovatelů.

Dne 2. října 2012 se uskutečnila porada ředitelů Krajských hygienických stanic, kde byla projednána situace v jednotlivých krajích, výsledky dosavadní činnosti a nastíněn další

postup kontroly lihovin v provozovnách společného stravování. K projednání jednotného postupu při výkonu státního zdravotního dozoru proběhla dne 3. října 2012 porada vedoucích odborů hygieny výživy a předmětů běžného užívání krajských hygienických stanic a byla připravena metodika pro kontrolu sledovatelnosti lihovin. Od 4. října 2012 se státní zdravotní dozor vrací do standardního režimu s tím, že při prováděných kontrolách bude i nadále věnována zvýšená pozornost kontrolám původu lihovin a dokumentace umožňující jejich sledovatelnost.

### **3.2.2.3 Odběr vzorků a zkoušení**

Orgány ochrany veřejného zdraví bylo odebráno v období od 10. září – 8. října 2012 celkem 241 vzorků lihovin. Důvodem odběru byla spotřebitelská balení neoznačená, balení otevřená, lihoviny bez kontrolních pásek nebo s poškozenými kontrolními páskami, lihoviny podezřelého původu nebo v případě, kdy bylo podezření na záměnu obsahu. V naprosté většině byly lihoviny hodnoceny jako vyhovující, tedy v souladu s požadavky nařízení (ES) č. 110/2008, vzorky nevyhovující byly předány orgánům celní správy nebo Policii ČR, některé vzorky jsou dosud analyzovány.

Laboratorní analýzy byly prováděny Celně technickou laboratoří, Budějovická 7, 140 96 Praha 4 a Hasičským záchranným sborem Plzeňského kraje, školicí středisko a laboratoř Třemošná, Ku staré cihelně, 330 11 Třemošná, Zdravotním ústavem se sídlem v Ostravě a Zdravotním ústavem se sídlem v Ústí nad Labem.

## **3.3 Identifikace zjištěných nedostatků výkonu kompetencí souvisejících s postihováním černého trhu s alkoholem**

Na základě analýzy výše uvedeného výkonu kompetencí je možno identifikovat následující nedostatky:

- nedostatečná spolupráce se zájmovými sdruženími reprezentujícími společné stravování a s organizacemi reprezentujícími obchodní sektor, díky čemuž nebylo možno včas získat a vyhodnotit informace, které by napomohly postihování černého trhu s alkoholem,
- nedostatek společných kontrol zejména na tržnicích, které orgány ochrany veřejného zdraví prováděly.

## **3.4 Návrhy na zlepšení výkonu kompetencí souvisejících s postihováním černého trhu s alkoholem**

V návaznosti na zjištěné nedostatky se navrhuje následující opatření:

- posílit spolupráci se zájmovými sdruženími reprezentujícími společné stravování a organizacemi reprezentujícími obchodní sektor,
- posílit spolupráci s ostatními dozorovými orgány, zejména s orgány celní správy a Policií ČR,
- organizovat společné kontroly s ostatními dozorovými orgány zejména na tržnicích.

## **4. STÁTNÍ ZEMĚDĚLSKÁ A POTRAVINÁŘSKÁ INSPEKCE**

### **4.1 Popis kompetencí souvisejících s postihováním černého trhu s alkoholem**

Kompetence Státní zemědělské a potravinářské inspekce (SZPI) jsou ve výrobě a v maloobchodním prodeji lihovarnických výrobků. SZPI naopak nemá kompetence v restauracích, barech a dalších otevřených typech veřejného stravování (v bufetech, hostincích a stravování v dopravních prostředcích, jako letadlech, jídelních vozech). SZPI také nemá kompetence v kriminálním prostředí, tj. SZPI nevyšetřuje trestnou činnost, ale na trhu se soustředí na provozovny, kde dochází k výrobě a uvádění lihovarnických výrobků do oběhu, s větší frekvencí kontrol potom u těch, které si dle hodnocení rizika si říkají o zvýšenou pozornost SZPI.

Při kontrole lihovarnických výrobků SZPI v průběhu sledovaného období vychází nejen z evropské a národní legislativy, upravující obecný rámec podmínek výroby a uvádění potravin do oběhu (např. nař. č. 178/2002 v platném znění; nař. tzv. hygienického balíčku; zák. č. 146/2002 Sb., o Státní zemědělské a potravinářské inspekci, ve znění pozdějších předpisů, zák. č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích, ve znění pozdějších předpisů), ale i z předpisů pro lihovarnické výrobky.

Koordinaci dozorových orgánů při uvádění do oběhu lihovarnických výrobků zajišťuje zpravidla Ministerstvo zemědělství.

### **4.2 Výkon kompetencí souvisejících s postihováním černého trhu s alkoholem**

#### **4.2.1 Zaměření a plánování kontrolní činnosti**

V souladu s vytyčenými kompetencemi se Státní zemědělská a potravinářská inspekce (SZPI) zaměřuje u lihovarnických výrobků kontrolní činnost především na zajištění bezpečnosti potravin, na označování potravin a na odhalování klamání spotřebitele v obchodní síti při výrobě a uvádění lihovarnických výrobků do oběhu. Základní obecné cíle kontrol obsažené v této analýze lze stručně vyjádřit pojmy „ochrana zdraví spotřebitele“, „ochrana práva spotřebitele na jakostní výrobky“, „ochrana ekonomických zájmů spotřebitele“, „zachování rovných podmínek na trhu pro všechny provozovatele potravinářských podniků“ a „vysoká odborná úroveň prováděných kontrol“.

Zaměření kontrolní činnosti SZPI na úseku lihovarnických výrobků se ve sledovaném období odvíjelo od právních norem České republiky, které vymezují kompetence SZPI, od strategických dokumentů SZPI a od platných právních norem a politiky EU. Kontrolní činnost v oblasti lihovarnických výrobků ve sledovaném období byla řízena a vedena v souladu s plánem ústředně řízených kontrol, s plánem auditů bezpečnosti potravin a kontrol řízených jednotlivými inspektoráty. Výsledky kontrolní činnosti jsou výsledky ze zaměřené a cílené kontroly, nemohou tedy vypovídat o zdravotní bezpečnosti a jakosti lihovarnických výrobků obecně, avšak vzhledem ke skutečnosti, že jsou takto zpracovávány pravidelně, lze z nich stanovit určité vývojové trendy.

Hlavní směr kontrolní činnosti SZPI se v posledních letech odvíjel od dvou strategických dokumentů – Jednotného integrovaného víceletého vnitrostátního plánu kontrol ČR a Střednědobé koncepce SZPI. Tyto dokumenty byly v odpovídající míře zohledněny při tvorbě Plánů ústředně řízených kontrol pro kontrolní činnost, při jeho realizaci, při realizaci kontrol mimořádných (tedy těch, které se uskutečnily nad rámec plánů kontrol) a také při tvorbě plánů inspektorátů. Z pozice celoevropského kontextu bylo snahou SZPI přispět svými kontrolními aktivitami k eliminaci nedostatků u potravin produkovaných na území ČR a současně, v rámci dovozu potravin ze třetích zemí, účinně zabráňovat vstupu na společný evropský trh takovým potravinám, které nejsou bezpečné. Proto byl kladen důraz na komplexní kontroly tuzemské produkce a na systematickou kontrolu rizikových potravin z dovozu. Kritéria bezpečnosti potravin však byla důsledně sledována u všech provozovatelů potravinářských podniků – od uvedené výroby a dovozu, až po maloobchodní prodej. Kontroly provozovatelů představují z hlediska plánování důležité organizační opatření, neboť četnost kontrol je určována posouzením rizik konkrétního potravinářského provozu; výrazným dílem tak přispívají k tomu, že potravinářské firmy (výrobci i prodejci) jsou kontrolovány pravidelně. Cílem komplexních kontrol je ověřit zavedení preventivních systémů pro výrobu bezpečných potravin, dodržování hygienických požadavků, zajištění sledovatelnosti potravin a dalších požadavků, které vyplývají ze zásady, že primární zodpovědnost za dodávání bezpečných potravin má provozovatel potravinářského podniku.

Sestavením potencionálně kontrolovatelných provozoven provozovatelů potravinářských podniků do plánu komplexních kontrol s pomocí informačního systému kontrolní a laboratorní činnosti zajišťuje SZPI jejich pravidelné opakování podle požadavků legislativy Evropské unie. Při posuzování a hodnocení rizika provozovny pro účely účinné četnosti kontrol zvažuje SZPI následující čtyři kritéria - zjištěná rizika spojená:

- s typem potravin,
- s dosahem potravinářských provozoven na konečného spotřebitele,
- s historií kontrol a z nich plynoucího dosavadního chování provozovatelů,
- s důvěrou SZPI v systémy kontroly (certifikace) od certifikačních společností.

Plánování těchto (hloubkových) kontrol zajišťuje SZPI jejich pravidelné opakování. Za tímto účelem má SZPI vytvořen Modul „Rizika provozoven“, který je sepsán i jako vnitřní předpis. Účelem modulu je technicky zajistit proces plánování komplexních kontrol v takových intervalech, které odpovídají rizikovosti provozu.

Četnost komplexních (hloubkových) kontrol je po zhodnocení kritérií pro každou provozovnu odstupňována od kontrol každoročních (provozovny s nejvyšší mírou rizika) až po kontroly 1x za šest let (provozovny maloobchodu s nejnižším rizikem – například individuální (samostatný) prodej alkoholických nápojů v nízkoobjemových uzavřených obalech). Nutno konstatovat, že SZPI oproti potravinám s vysokým rizikem (např. balené vody, dětská kojenecká výživa, cukrářské výrobky, chlazená čerstvá zelenina a chlazené čerstvé ovoce, studená kuchyně) přiřadil výrobkům typu líh, lihoviny, pivo, víno, emulzní likéry, vína jiná než révová, medovina ostatní alkoholické nápoje ve svém modulu riziko velmi nízké. Lihovarnické výrobky nevyžadují takovou intenzitu kontrol, jako např. uvedené rychle se kazící potraviny nebo potraviny pro děti, navíc z pohledu zdravotního rizika je tím nejzásadnějším problémem alkoholických nápojů samotný etanol v nich. Je to dáno i tím, že SZPI od ostatních orgánů státní správy či z jiných členských států neměla žádné indicie (např. informace o úmrtích v souvislosti s metylalkoholem), že tyto výrobky představují významnější riziko (není zde samozřejmě myšleno riziko společenské, resp. v rovině obecné škodlivosti alkoholických nápojů pro zdraví spotřebitelů).

Roční počet všech kontrol (cca 35 000 vstupů ročně – tedy nejen kontroly lihovarnických výrobků) pak odpovídá důslednému uplatňování plánu frekvence komplexních kontrol a auditů SZPI do praxe a trendu SZPI zajistit plánováním (rozumné frekvence kontrol a auditů) pravidelné opakování kontrol. Provozovny klasifikované s vysokým rizikem jsou ze strany inspektorátů SZPI kontrolovány alespoň jednou za rok (výrobci a balírny) či jednou za dva roky (ostatní, např. maloobchod). Provozovny klasifikované jako středně rizikové jsou ze strany inspektorátů SZPI kontrolovány alespoň jednou za tři (výroba a balírny) či za čtyři (ostatní) roky. Provozovny klasifikované jako málo rizikové jsou ze strany inspektorátů SZPI kontrolovány alespoň jednou za pět (výroba a balírny) či za šest (ostatní) let. Tento systém do budoucna sleduje ustálit roční počet zkontrolovaných provozoven hloubkovou kontrolou na úrovni cca 11 000, což SZPI každoročně ve víceletém plánu opakovaně deklaruje. Tedy SZPI přijala velmi sofistikovaná nezbytná preventivní opatření u potravin, jež mohou představovat vážné riziko pro lidské zdraví. Tato analýza rizika však určitě není postavena na prevenci před kriminálními činy nebo teroristickými útoky na potraviny.

#### **4.2.1.1 Koordinace úředních kontrol**

Kontrolní činnost SZPI má zřetelně nastavená pravidla. Její organizace vychází z Organizačního řádu SZPI a Řádu kontrolní činnosti, s pevnou organizační strukturou a definovanými pravomocemi a kompetencemi. V rámci úřadu je koordinace kontrol zajišťována na různé úrovni a různými způsoby. Základem této koordinace je plán ústředně řízených kontrol, který se vypracovává na každý rok. Obsahuje kontroly tematické, celoroční a obvykle i kontroly doporučené. Na každou kontrolu je vypsán metodický pokyn nebo směrnice, které zajišťují jednotné metodické vedení kontroly. Kromě toho probíhají ještě ústředně koordinované kontroly mimořádné, které se uskutečňují neplánovaně, podle aktuálních potřeb a mimořádně vyvstalých situací. Mimořádné kontroly jsou obvykle koordinovány prostřednictvím metodického dopisu, který zajišťuje operativní metodické vedení a včasné provedení kontroly. Z kontrol jsou zpracovávány souhrnné zprávy, dosažitelné na internetových stránkách SZPI. Audity u provozovatelů probíhají na základě centrálně zpracovaného ročního programu auditů. Na základě plánů kontrol vydaných z ústředí a na základě vlastních potřeb probíhá plánování na úrovni regionálních inspektorátů.

Kromě takových kontrolních metod a technik, jako jsou inspekce, monitorování, odběry vzorků, hodnocení na místě, laboratorní analýzy, kontroly dokumentace, ověřování atd., byl běžně užívanou kontrolní metodou ve sledovaném období rovněž audit bezpečnosti potravin (dále BP). Audity BP uskutečňuje SZPI u provozovatelů potravinářských podniků (dále jen PPP) již od roku 2008 a od té doby byla nastavena podrobná pravidla pro auditování, plánování auditů a také vzdělávání dostatečného počtu inspektorů. Audity se uplatňují především u větších provozovatelů, neboť jsou zaměřeny přednostně na kontrolu, zda jsou vytvořeny systémové předpoklady pro výrobu bezpečných potravin.

Od roku 2005 byl rozšířen počet externích laboratoří provádějící rozbor vzorků odebraných při úředních kontrolách a to v důsledku organizačních změn v laboratořích SZPI, které se uskutečnily v průběhu sledovaného období. Rozbory vzorků odebraných v rámci úřední kontroly provádějí 2 laboratoře SZPI (laboratoře státní – obě se podílejí na kontrole lihovarnických výrobků) a 16 laboratoří externích (laboratoře nestátní – ne všechny se podílejí na kontrole lihovarnických výrobků). Laboratoře SZPI a laboratoře pověřené SZPI musí splňovat požadavky čl. 12 nařízení 882/2004 o úřední kontrole. Tyto laboratoře potom provádějí rozbor vzorků odebraných v rámci úřední kontroly v souladu s požadavky čl. 11 tohoto nařízení 882/2004.



#### 4.2.1.2 Metody zkoušení lihovin používané laboratoři SZPI

- stanovení botanického původu lihu v lihovinách,
- stanovení metylalkoholu v lihovinách,
- stanovení etylkarbamátu v lihovinách,
- stanovení vyšších alkoholů, esterů a aldehydů v lihu a lihovinách,
- stanovení ftalátů a benzenu, toluenu a xylenu v lihovinách,
- stanovení obsahu alkoholu,
- stanovení hustoty lihovin,
- stanovení těkavých organických látek v lihovinách,
- stanovení suchého extraktu lihovin,
- stanovení cukrů v lihovinách,
- stanovení veškerých kyselin v lihovinách,
- stanovení odparku v lihu,
- zjišťování alkality a kyselosti lihu,
- stanovení objemu spotřebitelského balení,
- senzorické zkoušení lihovin,
- stanovení reziduí denaturačních prostředků,
- stanovení glykolů.

#### 4.2.2 Přehled kontrol lihovarnických výrobků

V období leden 2010 až 20. září 2012 provedli inspektoři SZPI celkem 749 kontrol provozoven potravinářských podniků (výrob), celních skladů a obchodů, přičemž bylo prověřeno celkem 524 provozovatelů potravinářských podniků zabývajících se výrobou a uváděním do oběhu lihovarnických výrobků. Vypovídajícím údajem je také screening lihovarnických výrobků v maloobchodě, v rámci kterého bez nutnosti sepsat vždy kontrolní materiál (protokol) bylo za období leden 2010 až 20. září 2012 učiněno více jak 74 tisíc vstupů inspektorů SZPI.

##### *Kontrola lihovarnických výrobků v roce 2010*

|                                        | Výroba | Maloobchod | Maloobchod<br>Screening |
|----------------------------------------|--------|------------|-------------------------|
| Počet zkontrolovaných provozoven       | 65     | 80         | 14 962                  |
| Počet kontrol v provozovnách           | 111    | 137        | 28 534                  |
| Počet provozoven, které porušily právo | 18     |            |                         |
| Z toho typ porušení:                   |        |            |                         |
| HACCP                                  | 4      |            |                         |
| Obecná hygiena                         | 9      |            |                         |
| Bezpečnost                             | 2      |            |                         |
| Značení a obchodní úprava              | 2      |            |                         |
| Jakost JAKO                            | 1      |            |                         |

#### *Kontrola lihovarnických výrobků v roce 2011*

|                                        | Výroba | Maloobchod | Maloobchod<br>Screening |
|----------------------------------------|--------|------------|-------------------------|
| Počet zkontrolovaných provozoven       | 61     | 33         | 14 550                  |
| Počet kontrol v provozovnách           | 103    | 55         | 25 845                  |
| Počet provozoven, které porušily právo | 17     |            |                         |
| Z toho typ porušení:                   |        |            |                         |
| HACCP                                  | 4      |            |                         |
| Obecná hygiena                         | 5      |            |                         |
| Bezpečnost                             | 5      |            |                         |
| Značení a obchodní úprava              | 4      |            |                         |
| Jakost                                 | 0      |            |                         |

#### *Kontrola lihovarnických výrobků v roce 2012 (do 20. září 2012)*

|                                        | Výroba | Maloobchod | Maloobchod<br>Screening |
|----------------------------------------|--------|------------|-------------------------|
| Počet zkontrolovaných provozoven       | 56     | 229        | 10 941                  |
| Počet kontrol v provozovnách           | 68     | 275        | 20 130                  |
| Počet provozoven, které porušily právo | 20     |            |                         |
| Z toho typ porušení                    |        |            |                         |
| HACCP                                  | 2      |            |                         |
| Obecná hygiena                         | 5      |            |                         |
| Bezpečnost                             | 5      |            |                         |
| Značení a obchodní úprava              | 6      |            |                         |
| Jakost                                 | 0      |            |                         |

##### **4.2.2.1 Kontrola výroby**

Inspektoři SZPI uskutečňují kontroly provozoven výrobců lihovarnických výrobků (provozovatelů těch potravinářských podniků, kteří vyrábějí a/nebo balí potraviny nebo suroviny) běžnými kontrolami, kontrolami komplexními a malé procento kontrol ve výrobě potravin bylo provedeno formou auditu zavedeného systému založeného na zásadách HACCP, prověření funkčnosti tohoto systému, posouzení stavu plnění stanovených kritérií a posouzení úrovně traceability viz tabulka „Audity BP u PPP v roce 2010; 2011; 2012“. Koncepce kontroly ve výrobě potravin v jednotlivých letech sledovaného období vycházela z plánu ústředně řízených kontrol, z plánu auditů, z plánů jednotlivých inspektorátů a rovněž z aktuální situace během roku (například kontroly ve výrobě k došetření nedostatků v maloobchodě, které byly evidentně způsobeny výrobcem). Cílem kontrol výroby potravin bylo především posoudit dodržování ustanovení příslušných právních předpisů, týkajících se požadavků na osobní a provozní hygienu a požadavků na systémů vnitřní kontroly výrobců se zaměřením na bez-

pečnost potravin (především požadavky nařízení č. 2004/0852/ES). Inspektoři rovněž kontrolovali, jak výrobci dodržují své vlastní kontrolní postupy založené na zásadách HACCP. Ve sledovaném období prováděla SZPI u výrobců potravin také kontroly s cíleným zaměřením na splnění dalších ustanovení právních předpisů. Jednalo se například o odběry vzorků pro kontrolu bezpečnosti a jakosti potravin, o hodnocení správného označování a obchodní úpravy potravin přímo na provozovně, o kontroly průvodní dokumentace k potravinám, o kontroly obalů nebo o kontroly plnění uloženého opatření apod.

#### **4.2.2.2 Kontrola obchodu**

Inspektoři SZPI uskutečňují kontroly provozoven v maloobchodní síti a ve velkoobchodech. Z těchto jednotlivých kontrol maloobchodů a velkoobchodů bylo také několik provedeno formou auditu zavedeného systému založeného na zásadách HACCP, prověření funkčnosti tohoto systému, posouzení stavu plnění stanovených kritérií a posouzení úrovně traceability – viz tabulka „*Audity BP u PPP v roce 2010; 2011; 2012*“. Kontroly obchodu se realizují s cíleným zaměřením (to je zaměřením na ty povinnosti, které mohou prodejci přímo ovlivnit, což představuje například bezpečnost potravin v souvislosti s podmínkami skladování, dodržování teplotních režimů u chlazených potravin, dodržování hygienických požadavků při prodeji potravin, správnost údajů uváděných při prodeji nebalených či zabalených potravin, vybavení prodejen podle sortimentu prodáváného zboží, dodržování dat minimální trvanlivosti apod.). Pokud byly v obchodní síti zjištěny nedostatky, které evidentně nevznikly jako důsledek nesprávného postupu prodejce, ale byly způsobeny pochybením některého z dodavatelů výrobků (jako je třeba neodpovídající označení lihovin, některé typy porušení bezpečnosti potravin anebo případy falšovaných potravin), sloužily pak především jako podněty k dořešení takových případů v místě jejich vzniku – tedy u výrobce nebo u stáčírny nebo u předchozího distributora nebo u dovozce.

##### *Audity BP u PPP*

|                            | 2010 | 2011 | 2012<br>(do 20.9.) |
|----------------------------|------|------|--------------------|
| Celkový počet              | 113  | 94   | 70                 |
| z toho lihovarnické výroby | 2    | 1    | 1                  |

#### **4.2.2.3 Přehled vzorků lihovarnických výrobků ve sledovaném období**

Od roku 2010 bylo inspektory SZPI k hodnocení odebráno celkem 1 565 vzorků alkoholických nápojů jiných než pivo, víno a ostatních alkoholických nápojů. Z výsledků vyplývá, že více jak 79 % z nich (1 240 vzorků) bylo odebráno v českých potravinářských podnicích s jednoznačným cílem zabezpečit tuto komoditu vstupující na jednotný trh Unie z České republiky.

*Počty odebraných vzorků lihovarnických výrobků - vzorky odebrané a laboratorně uzavřené*

|                      | 2010            |                     | 2011            |                     | 2012 (do 20. 9.) |                     | Celkem          |                     |
|----------------------|-----------------|---------------------|-----------------|---------------------|------------------|---------------------|-----------------|---------------------|
|                      | Odebrané vzorky | Nevyhovující vzorky | Odebrané vzorky | Nevyhovující vzorky | Odebrané vzorky  | Nevyhovující vzorky | Odebrané vzorky | Nevyhovující vzorky |
| Celkem               | 569             | 76                  | 268             | 52                  | 728              | 219                 | 1565            | 347                 |
| Pouze ČR             | 443             | 56                  | 184             | 3 6                 | 613              | 198                 | 1240            | 290                 |
| Dovoz (EU + 3. země) | 92              | 18                  | 70              | 12                  | 83               | 18                  | 245             | 48                  |
| Neuveden             | 34              | 2                   | 14              | 4                   | 32               | 3                   | 80              | 9                   |

*Přehled hodnocených vzorků podle analýz*

|                |        | 2010 | 2011 | 2012 (do 20. 9.) | Celkem |
|----------------|--------|------|------|------------------|--------|
| Analytika      | celkem | 345  | 202  | 180              | 727    |
|                | nevyh. | 25   | 18   | 24               | 67     |
| Mikrobiologie  | celkem | 1    | 0    | 0                | 1      |
|                | nevyh. | 1    | 0    | 0                | 1      |
| Cizorodé látky | celkem | 330  | 195  | 400              | 925    |
|                | nevyh. | 27   | 13   | 25               | 65     |
| Senzorika      | celkem | 56   | 39   | 25               | 120    |
|                | nevyh. | 1    | 3    | 3                | 7      |
| Značení        | celkem | 202  | 40   | 231              | 473    |
|                | nevyh. | 32   | 23   | 178              | 233    |
| Celkem         | celkem | 564  | 264  | 645              | 1 473  |
|                | nevyh. | 76   | 51   | 218              | 345    |

**4.2.2.4 Přehled vybraných výsledků kontroly lihovarnických výrobků z hlediska obsahu cizorodých látek, jakosti, složení, označování, obchodní úpravy a dalších požadavků ve sledovaném období**

Jakost potravin a jejich složení, označování a obchodní úprava spolu velmi úzce souvisí. Při kontrole označování inspektoři kontrolují, zda podnikatelé uvádějí všechny povinné informace, zda je uvádějí předepsaným způsobem, jsou-li uváděné údaje pravdivé (zda nepochází ke klamání spotřebitele, tj. jestli je spotřebitel správně informován o vlastnostech potra-

vin, není-li uváděn v omyl, není-li klamán; zda se nejedná o potraviny falšované) a zda jsou dodrženy povinnosti v souvislosti s daty minimální trvanlivosti u emulzních lihovin. Kontrolují se údaje uvedené na obalech potravin a výrobků, údaje na tabulkách a tabulích vztahujících se k nebaleným (stáčeným nebo čepovaným) lihovinám, údaje v průvodní dokumentaci atd. Jakost zahrnuje právními předpisy stanovené nebo podnikateli deklarované jakostní požadavky analytické, jako jsou např. obsah očekávaných složek (např. zdůrazněných na obale), obsah etanolu, ale také obsah cizorodých látek (včetně zbytků denaturačních prostředků, např. BITREXu a glykolů) atd. Kromě jakostních požadavků analytických zahrnuje tato oblast kontroly též požadavky senzorické a mikrobiologické, požadavky na obaly apod.

r. 2010

Nejzávažnější a nejfrekventovanější zjištění:

- obsah etanolu nedodržen – 25x
- obsah 1,2-propandiolu – 9x (SZPI objevila poprvé v roce 2006; nyní opět)
- bitrex – 4x
- 2-propanol – 3x (vloni zjistila SZPI tuto látku poprvé; ve dvou případech)
- chybějící šarže – 16x
- metylalkohol překročen – 11x

r. 2011

Nejzávažnější a nejfrekventovanější zjištění:

- obsah etanolu nedodržen – 14x
- obsah 1,2-propandiolu – 2x
- bitrex – 1x
- 2-propanol – 1x
- metylalkohol překročen – 4x

r. 2012

Nejzávažnější a nejfrekventovanější zjištění:

- chybějící šarže – 170x
- obsah etanolu nedodržen – 15x
- bitrex – 3x
- 2-propanol – 11x
- metylalkohol překročen – 12 x

Výše uvedené nedostatky u vzorků jsou spojené s praktikami provozovatelů potravinářských podniků (PPP). V tabulce „*Frekvence kontrol SZPI u vybraných PPP*“ je uvedena frekvence kontrol u vybraných PPP, kteří vyráběli nebo manipulovali s lihovarnickými výrobky v uplynulém období. Markery pro výběr PPP byly následující:

- nízké regálové ceny zjištěné inspektorem v terénu,
- uvedení sídla některého z níže uvedených výrobců na etiketě nevyhovujících výrobků.

#### **4.2.2.5 Přehled ústředně řízených kontrol, včetně kontrol mimořádných**

2010

Celoroční kontroly

- Plánovaná kontrola cizorodých látek v potravinách včetně LV

Mimořádné kontroly

- Mimořádná kontrola jakosti levných tuzemských lihovin (MP 015/2010); kontrola LV v tržní z pohledu podezření na obsah zbytků denaturačních prostředků či látek používaných do nemrznoucích směsí.

2011

Celoroční kontroly

- Plánovaná kontrola cizorodých látek v potravinách včetně LV

Mimořádné kontroly

- Mimořádná kontrola botanického původu lihu v lihovinách
- Mimořádná kontrola vaječných likérů a likérů s přídavkem vajec.

2012

Celoroční kontroly

- Plánovaná kontrola cizorodých látek v potravinách včetně LV

#### **4.2.2.6 Screeningová kontrola kolků**

Inspektoři SZPI ve sledovaném období v rámci screeningu maloobchodu a výrobních podniků sledovali povinnosti dané PPP zák. č. 676/2004 Sb.: § 3 odst. 1 a zák. č. 676/2004 Sb.: § 3 odst. 2. V tomto směru zaznamenali v roce 2010 kontrol 664/0; v roce 2011 kontrol 544/2 a v roce 2012 zatím 300/4. Tedy celkem 2452 kontrol zaměřených na přítomnost / pravost kontrolních pásek na lihovinách, zjištěno jen 6 porušení zákona.

#### **4.2.2.7 Systém rychlého varování (Rapid Alert System for Food and Feed – RASFF)**

Specifickými a velmi účinnými kontrolami sloužícími k odstranění potravin z trhu, které nesplnily požadavky na bezpečnost, byly kontroly v rámci systému rychlého varování pro potraviny a krmiva (RASFF). SZPI je podle § 15 odst. 4 zákona č. 110/97 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích, ve znění pozdějších předpisů. Národním kontaktním místem pro systém rychlého varování (NKM RASFF). Národní kontaktní místo soustřeďuje informace ze všech orgánů dozoru nad potravinami a krmivy v ČR: SZPI, Státní veterinární správa ČR, orgánů ochrany veřejného zdraví a Ústředního kontrolního a zkušebního ústavu zemědělského. S Národním kontaktním místem spolupracují také další účastníci národního systému rychlého varování: Generální ředitelství cel, Státní úřad pro jadernou bezpečnost, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo obrany, Ministerstvo spravedlnosti a Ústav zemědělské ekonomiky a informací. Koordinační funkci plní Sekretariát koordinační skupiny bezpečnosti potravin při Ministerstvu zemědělství. Tok informací o výskytu nebezpečných výrobků je obousměrný, dozorové orgány ČR se prostřednictvím Národního kontaktního místa dozvídají o nebezpečných výrobcích, které mohou být na českém trhu a v rámci svých pravomocí následně provádí kontrolu. Evropská komise je pak zpětně informována o skutečnostech, které byly v návaznosti na informaci z EU zjištěny a o uložených opatřeních. Dojde-li ke zjištění výskytu nebezpečného výrobku některým z dozorových orgánů v ČR, odesílá Národní kontaktní místo do EK informace získané od jednotlivých účastníků národního systému. Po identifikaci rizikového výrobku na trhu nebo na hraničních přechodech jsou výsledky kontroly získané hodnocením produktu na místě či laboratorními rozborů porovnány s podmínkami pro zasílání oznámení do systému - tzv. Vodítka RASFF. Součástí odeslaného oznámení jsou výsledky kontrol, přijatá opatření, detailní informace vedoucí k přesné identifikaci produktu, údaje o jeho distribuci ad.

Systém rychlého varování pro potraviny a krmiva je vzájemně propojenou sítí, která spojuje členské země Evropské unie (EU) s Evropskou komisí (EK) a Evropským úřadem pro bezpečnost potravin (EFSA). Hlavním cílem tohoto systému je zabránit ohrožení spotřebitele nebezpečnými potravinami nebo krmivy. Systém umožňuje jednotlivým státům učinit co nejrychlejší kroky k odvrácení poškození zdraví spotřebitelů zamezením uvedení produktu na trh a/nebo stažením výrobku z trhu. Právně je evropský systém rychlého varování pro potraviny a krmiva zakotven v člancích 50-52 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002, v platném znění, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin. V evropské legislativě však doposud nebyla zpracována detailní pravidla fungování systému RASFF a role jednotlivých členů. Dlouholetým záměrem tak bylo vydání přímo aplikovatelného právního předpisu, který by upravoval danou problematiku. Konečná podoba nařízení byla finalizována v průběhu roku 2010. K vydání Nařízení Komise (EU) č. 16/2011, kterým se stanoví prováděcí opatření k systému včasné výměny informací pro potraviny a krmiva došlo v lednu roku 2011. Publikace nařízení je završením několikaletého procesu příprav, vlastní tvorby a připomínkování uvedeného dokumentu ze strany členských států, stejně jako interních konzultací v rámci EK. Fungování systému RASFF je v České republice podrobně upraveno Nařízením vlády č. 98/2005 Sb., kterým se stanoví systém rychlého varování o vzniku rizika ohrožení zdraví lidí z potravin a krmiv. Druhou kategorií byla oznámení přijatá systémem RASFF. V nich figurují produkty vyrobené v ČR, distribuované přes Českou republiku nebo ty, které byly dodány ze zahraničí na český trh. V roce 2011 přijala Česká republika celkem 100 originálních oznámení, z toho 58 oznámení spadalo do kompetence SZPI. Z celkového počtu přijatých oznámení byla následně 3 oznámení stažena ze systému na základě nových skutečností zjištěných v průběhu šetření (tj. případ již dále nezaplnil podstatu pro přenos v rámci systému rychlého varování). V letošním roce NKM poskytlo následující informace - jsou shrnutím brífinku vedenou PČR v 14:30. Policie zatkla 2 osoby odpovědné za úmyslné namíchání metylalkoholu a umístění této směsi na trh. Surovina (metylalkohol) byla vyrobena legálně pro průmyslové využití v ČR. Tato chemikálie byla úmyslně použita do směsi etanolu a metylalkoholu za účelem další nelegální výroby alkoholických nápojů. Dohledání asi 15 000 litrů škodlivé směsi je stále předmětem vyšetřování. Výsledky policejního vyšetřování byly předány Hygienické správě ČR. Policie stále varuje před konzumací alkoholu neznámého původu a z neznámých zdrojů. Vyšetřování policií ČR a dalšími kompetentními úřady stále pokračuje. V minulosti se v notifikacích objevily případy uvedené v tabulce.

*Notifikace hlášené v systému RASFF týkající se alkoholických nápojů kromě piva a vína*

| date       | origin                     | Subject                                                                                                                                             |
|------------|----------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 9.3.2010   | from UNITED STATES         | too high content of E 210 - benzoic acid (410 mg/l) and of E 200 - sorbic acid (280 mg/l) in frozen liquor from the United States                   |
|            | from SPAIN                 |                                                                                                                                                     |
| 9.3.2010   | from UNITED STATES         | too high content of E 210 - benzoic acid and of E 200 - sorbic acid (Sa+Ba between 330 and 730 mg/l) in frozen liquor from the United States        |
| 9.3.2010   | from UNITED STATES         | too high content of E 210 - benzoic acid and of E 200 - sorbic acid (Sa+Ba between 290 and 690 mg/l) in frozen liquor from the United States        |
| 26.10.2010 | from UKRAINE               | E 363 - succinic acid unauthorised in vodka from Ukraine                                                                                            |
| 24.11.2011 | from GERMANY               | methanol (13990 mg/l) in vodka from Germany                                                                                                         |
| 24.11.2011 | from GERMANY               | methanol (18360 mg/l) in vodka from Germany                                                                                                         |
| 24.11.2011 | from GERMANY               | methanol (17540 mg/l) in vodka from Germany                                                                                                         |
| 25.11.2011 | from COUNTRY NOT MENTIONED | illegal trade of bottled spirit labelled as vodka from unknown origin                                                                               |
| 19.5.2011  | from UNITED STATES         | missing declaration as required by art. 2 of Commission regulation (EC) N°: 297/2011 for bloody mary beverage mix from the United States, via Japan |
|            | from JAPAN                 |                                                                                                                                                     |
| 3.6.2011   | from JAPAN                 | improper import declaration for spirit samples from Japan                                                                                           |
| 10.2.2012  | from ITALY                 | methanol (104 g/100 l) in vodka from Italy                                                                                                          |
| 16.4.2012  | from GHANA                 | incorrect labelling on bitters from Ghana infested with moulds and with insects                                                                     |

#### **4.2.2.8 Podněty ke kontrole**

##### *Vyhodnocení podnětů ke kontrole*

|                 | 2010  | 2011  | 2012 (do 4. 10.) |
|-----------------|-------|-------|------------------|
| Přijaté podněty | 2 563 | 3 076 | 2 200            |

Tabulka přehledně ukazuje, kolik SZPI přijala podnětů celkem. Tedy i těch přijatých jako anonymních. Stále vysoký počet podnětů obdržných na SZPI lze hodnotit jako:

- projev nespokojenosti spotřebitelů zejména z důvodu nárůstu cen potravin,
- projev důvěryhodnosti úřadu, otevřenosti úřadu směrem ke spotřebiteli,
- důsledek nastavení rychlých komunikačních cest, jak ve směru ke spotřebiteli, tak i mezi orgány dozoru.

Zajímavý je pohled na počty vzorků lihovin odebraných na podněty.



#### *Lihoviny - počet vzorků odebraných na podnět:*

|                  |    |                       |
|------------------|----|-----------------------|
| 2010             | 32 | z toho 3N (9,4 %)     |
| 2011             | 66 | z toho 13N, tedy 20 % |
| 2012 (do 4. 10.) | 46 | z toho 6N, tedy 14 %  |

#### **4.2.2.9** Opatření k zajištění účinnosti, tj. k zajištění dodržování požadavků ze strany provozovatelů potravinářských podniků

SZPI jakožto správní úřad vykonávající státní dozor je oprávněna dle § 3 odst. 4 písm. a) zákona č. 146/2002 Sb. ukládat pokuty (proces ukládání takové sankce je upraven především zákonem č. 500/2004 Sb., správní řád) za porušení požadavků potravinového práva a opatření. Opatření je nástrojem směřujícím k přímému odstranění protiprávního stavu a jako takové zahrnuje řadu přístupů (např. může být uložen zákaz výroby nebo uvádění do oběhu nevyhovujících potravin nebo surovin, zákaz používání obalů, přístrojů a zařízení, nařízení zničení potraviny, opatření k přeznačení potraviny atd.). V tabulce „*zákazy a sankce*“ jsou uvedeny vydané zákazy ve výrobě a v obchodě (členěné podle původu zakázaných lihovin na tuzemsko a dovoz). Uvedené počty opatření/zákazů včetně jejich hodnoty období 1. ledna 2010 - 20. září 2012. Sankce (správní řízení) a jejich výše se týká PPP, kteří jsou evidováni s lihovarnickou výrobou a vše je za období 1. ledna 2010 až 5. září 2012.

#### *Zákazy lihovarnických výrobků a sankce u PPP ve sledovaném období*

|        | Výroba          |           | Obchod        |       |            |         | Počet SŘ | Výše sankce<br>v Kč |
|--------|-----------------|-----------|---------------|-------|------------|---------|----------|---------------------|
|        | Počet<br>zákazů | Výše v Kč | Počet заказов |       | Výše v Kč  |         |          |                     |
|        |                 |           | tuzemsko      | dovoz | tuzemsko   | dovoz   |          |                     |
| 2010   | 1               | 1 927     | 85            | 61    | 310 803    | 62 225  | 25       | 526 500             |
| 2011   | 7               | 20 934    | 81            | 50    | 15 018 146 | 228 409 | 16       | 184 000             |
| 2012   | 12              | 124 494   | 413           | 91    | 3 213 972  | 354 341 | 10       | 180 000             |
| Celkem | 20              | 147 355   | 579           | 202   | 18 542 921 | 644 975 | 51       | 890 500             |

Pokud se týká uložených pokut, je třeba konstatovat, že SZPI v případě zjištění většího počtu správních deliktů ukládá úhrnné pokuty za všechna tato porušení jedním rozhodnutím, a přitom nekvantifikuje, jak jednotlivá porušení odůvodňují celkovou výši pokuty, nýbrž hodnotí pouze míru závažnosti všech sankcionovaných porušení. Tento přístup je založen na zásadě tzv. absorpce sazeb, kdy přísnější trest pohlcuje mírnější. Mírněji postihnutelné delikty lze chápat jako přítěžující okolnosti. Počet pokut nemusí vždy vypovídat o počtu jednotlivých správních deliktů spáchaných provozovateli potravinářských podniků. Pokud se týká výše sankce ve vztahu k úměrnosti, účinnosti a její schopnosti odradit pachatele správního deliktu od jeho dalšího páčání, jsou tyto podmínky v obecné rovině zajištěny přiměřeností pokuty a jejím včasným uložením. Výše pokuty se stanovuje s přihlédnutím k zákonným kritériím (§17i odst. 2 zákona č. 110/1997 Sb.). Mezi tato kritéria patří závažnost správního deliktu, která je tvořena třemi zákonnými podkritérii, a to způsobem jeho spáčení, jeho následky a dalšími okolnostmi, za nichž byl spáčen. Pokud se týká včasnosti uložení pokuty, tak řízení o uložení pokuty je nutno zahájit ve lhůtách stanovených v § 17i odst. 3 zákona č. 110/1997 Sb. (1 rok ode dne, kdy se správní orgán o deliktu dozvěděl, jinak zaniká odpovědnost právnické osoby za spáchaný správní delikt, její odpovědnost však nejpozději zaniká do 3 let ode dne, kdy byl delikt spáčen; tyto lhůty jsou prostřednictvím § 17i odst. 4 zákona č. 110/1997 Sb. vztaženy i na fyzické osoby. Po zahájení správního řízení je pak nutno dodržovat procesní

lhůty stanovené v § 71 zákona č. 500/2004 Sb. (základní lhůta je bez zbytečného odkladu případně nejpozději do 30 dnů od zahájení řízení, k níž se připočítává doba až 30 dnů, jde-li o zvlášť složitý případ).

Ve sledovaném období uložila SZPI celkem 801 zákazů v celkové hodnotě 19 335 251 Kč. Největší finanční objem zákazů bývá v posledních letech na SZPI ukládán právě v oboru lihovarnické výroby. V sledovaném období bylo pravomocně skončeno 51 správních řízení vedených s provozovateli potravinářských podniků, v nichž byly uloženy pokuty v celkové výši 890 500 Kč.

#### **4.2.3 Spolupráce s orgány a institucemi při skutečném výkonu daných kompetencí**

##### **4.2.3.1 Dohody o spolupráci SZPI s dozorovými orgány**

Státní zemědělská a potravinářská inspekce a Generální ředitelství cel mají nastavenou dohodu o spolupráci - první znění bylo sepsáno již v roce 2005. V současné době je platné 6. vydání podepsané na konci roku 2010, zaměřené zejména na spolupráci při kontrole dovozu a pracuje se na její aktualizaci.

Dohoda s GŘC – Od 1. listopadu 2010 má SZPI a GŘC aktualizovanou dohodu o vzájemné součinnosti a spolupráci, která stanoví podrobná pravidla pro vzájemnou spolupráci a poskytování informací mezi SZPI a orgány Celní správy ČR při výkonu úřední kontroly nad potravinami a surovinami neživočišného původu ze třetích zemí, které vstupují do ES prostřednictvím míst prvního vstupu na území ČR a které jsou dováženy do ES prostřednictvím míst dovozu na území ČR.

V roce 2010 vznikla potřeba změnit nastavení komunikace mezi dovozci, celními úřady a inspektoráty SZPI, protože řada nově vydaných předpisů upravujících dovoz vyžaduje od dovozce aktivní spolupráci při kontrole dovozu – dovozce např. musí nahlásit příchod zásilky před jejím příchodem do kontrolního místa. Bylo tedy nutné zásadním způsobem změnit dohodu o spolupráci s Generálním ředitelstvím cel a zároveň i interní předpis, a to organizační směrnici „Kontrola dovozu potravin ze třetích zemí, kontrola vývozu ze Společenství“ s účinností od 18. února 2011. Dohoda obsahuje kromě postupů ke kontrole dovozu jednotlivých sledovaných komodit i část s kontakty na jednotlivé CÚ. V platném vydání je odstavec týkající se výměny informací z kontrol celními úřady u zboží, které již bylo uvedeno na trh

ČOI se v kompetencích ke kontrole potravin se SZPI nijak nepřekrývá. Pokud ČOI obdrží podnět, který kompetenčně připadá SZPI, je podnět na SZPI přeposlán. Ve většině případů ČOI ani nevyžaduje informaci o způsobu řešení. Žádná dohoda nebo smlouva s ČOI neexistuje – předávání podnětů probíhá na základě vymezení kompetencí zákony.

Jednotlivé inspektoráty (případně jiné dozorové orgány) pak pořádají dle svých potřeb různé koordinační schůzky týkající se aktuálních problémů vzniklých při výkonu činnosti.

##### **4.2.3.2 Smlouvy či dohody o spolupráci na regionální úrovni**

V období 2010 až 2012 nebyly uzavřeny žádné regionální smlouvy nebo dohody ohledně kontroly lihovarnických výrobků s Celní správou, s policií ČR, s ČOI, s orgány OOVZ. Dohodu s Celní správou na regionální úrovni ve vztahu ke kontrole lihovin respektive označování lihu dle zákona č. 676/2004 Sb. uzavřenou regiony nemají, neboť kompetence v této oblasti má SZPI dosti omezené a jsou jednoznačně stanoveny v § 16 odst. 3 tohoto zákona. Další postup v případě zjištění nezařazeného lihu, kontrolních pásek, se kterými je neoprávněně nakládáno, nebo jejich padělky, je stanoven následně v §17 zákona, tedy zjištění postoupit příslušnému CÚ. V souvislosti s těmito ustanoveními zákona byla navíc vydána *Příručka* –

*doporučený postup při součinnosti SZPI s celními orgány v oblasti kolkování lihu podle zákona o povinném značení lihu. Z těchto důvodů neměly regiony potřebu uzavírat rámcovou smlouvu s CÚ na regionální úrovni. S orgány ochrany veřejného zdraví resp. s Ministerstvem zdravotnictví byla uzavřena kompetenční dohoda v dubnu 2007, ve které jsou obecně řešeny kompetence obou úřadů tak, aby nedocházelo k jejich překrývání, a vztahuje se i na lihoviny prodávané v různých typech zařízení (čl. II dohody). Na základě této dohody pak na regionální úrovni došlo k rozdělení provozovatelů PPP tak, aby nedocházelo k jejich nepřiměřené byrokratické zátěži. Případné podněty získané z vlastní kontrolní činnosti, od spotřebitelů případně od PPP jsou pak řešeny, případně navzájem postupovány dle dohody. S Policií ČR a ČOI nespátřují regiony důvod v oblasti kontroly lihovin s ohledem na kompetence těchto složek uzavírat regionální dohody.*

#### **4.2.3.3 Součinnost ústředního inspektorátu SZPI a regionálních pracovišť SZPI s ostatními orgány**

Konkrétní způsoby spolupráce jsou členěny podle jednotlivých roků sledovaného období, a potom také podle toho, jestli spolupráce probíhala na úrovni ústředního inspektorátu SZPI, nebo na sedmi regionálních inspektorátech v Praze, Táboře, Plzni, Ústí nad Labem, Hradci Králové, Brně a Olomouci. Z prostého výčtu jednoznačně vyplývá četná spolupráce s celní správou, občasná spolupráce s policií ČR, velice řídká spolupráce s OOVZ a prakticky nulová spolupráce s dalšími orgány státního dozoru. Na úseku lihovarnických výrobků je zarážející především ta skutečnost, že za 8 let SZPI neobdržela prakticky žádný podnět získaný některou KHS (OOVZ) při kontrole podniků veřejného stravování otevřeného typu (bary, restaurace, zábavní podniky), který by se týkal obsahu cizorodých látek v lihovinách (BTX, glykoly, bitrex, 2-propanol, metanol, ale i třeba uretan), který by náš úřad mohl využít pro účely své kontrolní činnosti u výrobce.

#### **a) Součinnost ústředního inspektorátu s ostatními úřady a organizacemi v roce 2010**

##### **a1. Spolupráce ústředí s GŘC**

**Kontrola levných lihovin.** V červnu zaslala SZPI na GŘC – odbor 23 informaci, že v rámci kontrolních akcí našeho úřadu s cílem prověřit v tržní síti u tuzemských lihovin jako je např. „Vodka“, „Tuzemák“, „Zelená“ nebo „Meruňka“ jejich jakost a bezpečnost zachytil náš úřad výrobky, které neodpovídají platným právním předpisům. Některé látky zjišťované naším úřadem v lihovinách u SZPI vyvolávaly podezření na obsah zbytků denaturačních prostředků či látek používaných do nemrznoucích směsí, což našemu úřadu signalizovalo, že může někde v řetězci výroba-distribuce-prodej lihovin docházet k nepovolenému vylučování denaturačních prostředků z denaturovaného lihu anebo k nepovolenému pozměňování vlastností denaturovaného lihu, ze kterého jsou následně nelegálně vyráběné lihoviny.

SZPI se rozhodla oznamovat odboru 23 záchyty všech výrobků z kategorie lihovin, u nichž SZPI zachytí jakékoliv významné množství látek, které jsou zároveň součástí denaturačních prostředků, nebo jsou samy denaturačními činidly. Do konce roku 2010 zaslala SZPI informace o nejméně 17 vzorcích lihovin, a to průběžně. Zjišťované látky: bitrex a 2-propanol, metanol, 1,2-propandiol.

**Kolky.** V říjnu zaslala SZPI na GŘC žádost o informace týkající se evidenčních kódů kontrolní pásky – tedy o informace a o roztajení struktury zmíněných kódů; ještě v říjnu GŘC informace týkající se evidenčních kódů kontrolní pásky poslalo. V roce 2009 a 2010

(k 8. říjnu 2010) uskutečnil náš úřad 1450 kontrolních akcí zaměřených na dodržování ustanovení zákona o povinném kolkování lihu, kdy prověřoval u kontrolovaných osob v maloobchodu fyzickou přítomnost kontrolních pásek na spotřebitelském balení lihovin.

**Spolupráce s celním ředitelstvím Plzeň.** V říjnu obdržela SZPI žádost Celního ředitelství Plzeň o dožádání dle § 8 odst. 1 trestního řádu; SZPI obratem zaslala v návaznosti na dopis z celního ředitelství Plzeň informace týkající se lihovin likérky DRAK (Originál Tuzemák 40% 0.5 litru, Originál Tuzemák 40% 1 litr, Originál Vodka 40% 0.5 litru, Originál Vodka 40% 1 litr); v rámci zmíněných kontrolních akcí nebyl inspektory zaznamenán ani jeden případ distribuce neznačených lihovin neznámého původu, a to bez ohledu na výrobce uvedeného na etiketě; v rámci kontrolní činnosti našeho úřadu v uplynulém období let 2009 a 2010 (k. 8. října 2010), která by se týkala celním úřadem udaných výrobků likérky Drak (Originál Tuzemák 40% 0,5 litru, Originál Tuzemák 40% 1 litr, Originál Vodka 40% 0,5 litru, Originál Vodka 40% 1 litr), tak hodnocením na místě a laboratorními rozbory byly prověřeny uvedené lihoviny a všechny vzorky byly vyhovující požadavkům právních předpisů.

### **a2. Spolupráce ústředí s orgány ochrany veřejného zdraví**

V květnu zaslala SZPI na Ministerstvo zdravotnictví ČR žádost o posouzení rizika a vlivu na zdraví spotřebitele při výskyt denaturačních a jiných prostředků v lihovinách; SZPI zažádala o vyjádření, a to pro každou sloučeninu uvedenou v přehledu zvlášť, z něhož mělo jasně vyplývat, zda je lihovina obsahující sloučeninu z přehledu škodlivá pro zdraví, nebo zda lihovina obsahující sloučeninu z přehledu není vhodná k lidské spotřebě. I když se v té době jednalo o velmi závažnou tematiku, neobdržela SZPI jasné a použitelné stanovisko; sdělení Hlavního hygienika ČR v této věci. Pro hodnocení rizika při výskytu denaturačních prostředků a glykolů v lihovinách tak SZPI nemohla pro účely kontroly stanovisko použít.

### **a3. Spolupráce ústředí s ostatními orgány**

S ostatními dozorovými orgány probíhala komunikace jen ojediněle, ředitelství ČOI v Praze nám postoupilo k vyřízení anonymní podnět k dovozu levných koňaků z Francie, MZe zaslalo dotazování na Arménský koňak; v prosinci byla kauza nakonec předána na inspektorát SZPI Brno k došetření; s Českým metrologickým institutem řešila SZPI podnět týkajícího se kapalných potravin, které jsou v hotovém balení uváděny do oběhu, a které jsou podle vyjádření podatelky podnětu hotově zabaleny ve jmenovitých množstvích (láhve o objemu 750 ml) nepovolených v platných právních předpisech, tj. o problematiku, která nespadá do kompetence SZPI, věc souvisela s údajným uváděním spotřebitelských balení (láhve o objemu 750 ml) lihoviny Kahlúa na trh v České republice; s policií ČR (Krajské ředitelství policie Jihomoravského kraje, Územní odbor Hodonín, Oddělení hospodářské kriminality SKPV) žádost dle § 8/1 trestního řádu v trestní věci vedené na zdejší součásti Policie ČR pro podezření z přečinu podvodu.

### **b) Součinnost regionálních pracovišť s ostatními úřady a organizacemi v roce 2010**

Regionální inspektoráty spolupracovaly s celními úřady nejméně ve třech zdokumentovaných případech. Ve dvou zdokumentovaných případech spolupracovaly inspektoráty s Krajskými hygienickými stanicemi při kontrole restauračního zařízení s údajným podezřením na ředění lihoviny při rozlévání alkoholu.

### **c) Součinnost ústředního inspektorátu s ostatními úřady a organizacemi v roce 2011**

#### **c1. Spolupráce ústředí s GŘC**

SZPI obdržela z GŘC poděkování paní ředitelky odboru 23 za zasílaná data v roce 2010 týkající se záchyt výrobků s obsahem denaturačního činidla a glykolů.

## **c2. Spolupráce ústředí s Policií ČR**

Policie ČR hl.m. Praha spolupracovala s naším úřadem při objasňování dovozu alkoholických nápojů (rum, tequila) z Mexika pod jménem neexistující společnosti v ČR.

## **c3. Spolupráce ústředí s ostatními orgány**

SZPI dořešila s Ministerstvem zemědělství případ kontroly Arménské koňaku a případy přípustných jmenovitých množství obsahů hotových balení lihovin.

## **d) Součinnost regionálních pracovišť s ostatními úřady a organizacemi v roce 2011**

Regionální inspektoráty spolupracovaly s celními úřady nejméně ve dvou zdokumentovaných případech. V jednom zdokumentovaném případě spolupracoval inspektorát s Krajskou hygienickou stanicí Pardubického kraje, kdy při kontrolním nákupu byla podána lihovina z neoznačené lahve, o skutečnosti byl informován CÚ Zlín, a KHS Pardubického kraje. V jednom případě byl na inspektorátu v Ústí nad Labem vyřizován podnět Policie České republiky týkající se nesprávného označení dovozce lihovin; došlo k prošetření označování lihovin přímo u dovozce/prodejce se sídlem v Chomutově, zda jsou uvedené informace v souladu se zákonem o potravinách a jsou uvedeny pravdivě; o výsledku kontroly informována Policie ČR.

## **e) Součinnost ústředního inspektorátu s ostatními úřady a organizacemi v roce 2012**

### **e1. Spolupráce ústředí s GŘC**

V září už v souvislosti s metanolovou aférou SZPI opět zaslala GŘC žádost o poskytnutí příručky – kolky; tentokrát z důvodu její aktuální podoby.

### **e2. Spolupráce ústředí s orgány ochrany veřejného zdraví**

V září už v souvislosti s metanolovou aférou SZPI po dvou letech opět zaslala na MZd žádost o posouzení rizika a vlivu na zdraví spotřebitele – výskyt denaturačních a jiných prostředků v lihovinách. Bez odezvy.

### **e3. Spolupráce ústředí s ostatními orgány**

MZe předalo SZPI informaci o zrušení nebo pozastavení živnostenských oprávnění.

## **f) Součinnost regionálních pracovišť s ostatními úřady a organizacemi v roce 2012**

Regionální inspektoráty spolupracovaly s celními úřady nejméně ve čtrnácti zdokumentovaných případech. V pěti zdokumentovaných případech spolupracovaly inspektoráty s policií ČR. V jednom případě byl na inspektorátu v Olomouci vyřizován podnět krajské hygienické stanice Moravskoslezského kraje se sídlem v Ostravě týkající se informace o novém způsobu prodeje alkoholu na stáncích PNS nebo malých potravinových stáncích – alkohol rozlévaný do skleněných cca 1dcl lahviček s uzávěrem, ale bez označení. Jde o prodej zabalené potraviny a zjištěné případy budou předávány k řešení SZPI.

### **4.3 Identifikace zjištěných nedostatků výkonu kompetencí souvisejících s postihováním černého trhu s alkoholem**

Ačkoliv SZPI věnovala kontrolám lihu relativně velkou pozornost, ukazuje se, že přesto nebyla kontrolní aktivita dostatečná vzhledem k závažnosti situace a že komodita líh měla vzhledem k rizikům nízkou prioritu v kontrolní činnosti. To vycházelo ze zkušeností z minulosti, kdy se u lihovarnických výrobků legální produkce z ČR, EU ale i ze třetích zemích nevyskytovaly v masivním měřítku problémy s nedodržováním nastavených limitů bezpečnosti. Tyto zkušenosti z minulosti však neodpovídaly závažnosti současné situace.

Vzhledem k nastalé situaci s výskytem padělků lihovarnických výrobků s nebezpečnými látkami v tržní síti spočívá problém také v nedostatečné výměně informací s ostatními orgány státní správy či orgány z jiných členských států (Polsko). V minulosti tak nebyly obdrženy téměř žádné indicie, že jsou lihovarnické výrobky opatřeny falešnými etiketami, kolky, že jsou ve falešných láhvích, že jsou distribuovány ve falešných spotřebitelských obalech apod.

SZPI při komunikaci s veřejností (spotřebiteli, provozovateli potravinářských podniků, různými institucemi) kladla malý důraz na aspekty spotřeby lihovarnických výrobků, a to zejména při vyřizování zvýšeného počtu žádostí o informace nebo podnětů ke kontrolám z poslední doby. V roce 2012 je počet dotazů směřovaných na SZPI týkajících se lihovarnických výrobků nesrovnatelný s rokem 2010 či 2011, převažují dotazy spotřebitelské. Důležitou součástí této komunikace jsou webové stránky SZPI (<http://www.szpi.gov.cz>), které nebyly průběžně aktualizované. SZPI nedostatečně spolupracovala s médii – tiskem, rozhlasem, televizí a nevytvářela tak účinný tlak na kultivaci prostředí ve spotřebě lihovarnických výrobků.

### **4.4 Návrhy na zlepšení výkonu kompetencí souvisejících s postihováním černého trhu s alkoholem**

Na základě problematiky výskytu nadměrného množství metylalkoholu, ale i výskytu dalších cizorodých látek, které se do lihovarnických výrobků dostávají v současné době, je třeba přehodnotit rizika bezpečnosti u tohoto typu potravin. SZPI změnila interní kritérium pro hodnocení rizika u provozoven vyrábějící či prodávající lihovarnické výrobky, a to tak, že přeřadí výrobkům typu líh, lihoviny, pivo, víno, emulzní likéry, vína jiná než réвовá, medovina ostatní alkoholické nápoje ve svém modulu riziko nejvyšší, jako mají např. balené vody, dětská kojenecká výživa, cukrářské výrobky, chlazená čerstvá zelenina a chlazené čerstvé ovoce, studená kuchyně. Udělí lihovarnickým výrobkům takovou intenzitu kontrol, jako mají např. uvedené rychle se kazící potraviny nebo potraviny pro děti. To bude mít samozřejmě související dopady na četnost kontrol, SZPI přehodnocením rizika lihovarnických výrobků zvýší u této komodity kontrolní zájem, což se projeví:

- vyšším počtem auditů,
- vyšším počtem komplexních kontrol (stádium kontrol každoročních - provozny s nejvyšší mírou rizika),
- vyšším počtem běžných kontrol,
- vyšším počtem odběru vzorků u analýz jako je metanol, denaturační činidla a jejich zbytky, glykoly apod.

SZPI se chce zasadit o důslednější vyžadování zpětné vazby od ostatních orgánů státního dozoru v případě předávání či distribuce podnětů a dalších impulzů od ostatních dozorových orgánů, sebe pochopitelně nevyjímaje. Je potřeba zlepšit výměnu informací mezi jednotlivými orgány státní správy či orgány z jiných členských států v oblasti černého trhu s alkoholem.

Při hledání účinných řešení a opatření plynoucích z tohoto případu je nutné vycházet z příčin. SZPI je připravena na užší spolupráci s profesními svazy a cechovními sdruženími nejen na celkovém řešení této kauzy, ale zejména v další následné činnosti v oblasti bezpečnosti potravin – lihovarnických výrobků a v oblasti aktivní legislativní spolupráce. SZPI je připravena rozvinout dosavadní spolupráci nejen s Uníí výrobců a dovozců lihovin (UVDL), reprezentující více jak 10 největších českých likérů, ale také se Sdružením výrobců lihovin (SVL), jež sdružuje tři desítky menších producentů lihovin. Dále s Uníí destilátérů (pěstitelské pálení), se Svazem průmyslových lihovarů ČR a případně dalšími, kteří o spolupráci budou stát.

SZPI při komunikaci s veřejností (spotřebiteli, provozovateli potravinářských podniků, různými institucemi) bude klást větší důraz, než dosud, na aspekty spotřeby lihovarnických výrobků, a to včetně vyřizování zvýšeného počtu žádostí o informace nebo podnětů ke kontrolám z poslední doby. Důležitou součástí této komunikace by potom byly i průběžně aktualizované webové stránky SZPI (<http://www.szpi.gov.cz>); SZPI by nadále podporovala jakoukoliv formu komunikace s veřejností a osvětovou činnost s distributory lihovin (jednání, tematické semináře, přednášky, příspěvky odborníků SZPI apod.), včetně širší spolupráce také s médii – tiskem, rozhlasem, televizí (varování před nebezpečnými potravinami, výsledky kontrol potravin, rady spotřebitelům atd.), tato spolupráce by snad pomohla vytvářet účinný tlak na kultivaci prostředí ve spotřebě lihovarnických výrobků.

SZPI bude vedle pravidelné kontrolní činnosti používat více než dosud i další nástroje k zajištění dodržování požadavků právních předpisů u provozovatelů; zmíněnými nástroji budou především školicí a vzdělávací programy doplněné jednorázovými informačními akcemi. Cílovou skupinou vzdělávacích programů a jiných školicích akcí by byly osoby z řad odborné veřejnosti; školicí a vzdělávací programy by byly zaměřeny na provozovatele potravinářských podniků, certifikační orgány, profesní svazy, školy, občanská hnutí, dozorové orgány a další.

## 5. POLICIE ČR

### 5.1 Popis kompetencí souvisejících s postihováním černého trhu s alkoholem

Kompetence Policie ČR vyplývají z úkolů, které jsou jí svěřeny zákonem č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o policii“). Zákon o policii v § 2 stanoví, že úkolem policie je chránit bezpečnost osob a majetku a veřejný pořádek, předcházet trestné činnosti, plnit úkoly podle trestního řádu a další úkoly na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti. Za tím účelem svěřuje Policii ČR řadu oprávnění jak zákon o policii, ale i trestní řád, zákon o přestupcích, zákon o provozu na pozemních komunikacích, tabákový zákon a řada dalších.

Přímou kontrolní kompetencí, která by souvisela nebo by byla využitelná pro aktuální kauzu míchání metylalkoholu do lihovin, však Policie ČR nedisponuje a veškerou kontrolní činnost, kterou Policie ČR ve dnech této mimořádné události vykonávala a vykonává, odvozuje z jiných oprávnění, nebo případně z obecné povinnosti iniciativy upravené v § 10 zákona o policii, na základě kterého je v případě ohrožení nebo porušení vnitřního pořádku a bezpečnosti, k jehož odstranění je příslušný jiný orgán veřejné správy, policista ve službě nebo zaměstnanec policie v pracovní době povinen přijmout vhodné opatření k odstranění bezprostředně hrozícího nebezpečí a v případě potřeby vyrozumět příslušný orgán veřejné správy. „Kontrolní“ činnost policie tak probíhala zejména ve formě spolupráce, dokumentace a předávání poznatků oprávněným kontrolním orgánům, kterými byly v době kontrol dodržování podmínek všech mimořádných opatření ministra zdravotnictví vydaných podle zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zejména krajské hygienické stanice.

Vzhledem k tomu, že porušení zákazů vyhlášených postupně v rámci všech mimořádných opatření ministra zdravotnictví je správním deliktem podle citovaného zákona, jehož se může dopustit právnická nebo podnikající fyzická osoba, a samo o sobě nenaplnuje skutkovou podstatu žádného přestupku ani trestného činu, byl Policii ČR doporučen následující postup: zjistí-li policista, že v provozovně dochází k porušování zákazu vyhlášeného mimořádným opatřením, je povinen o tom uvědomit příslušný správní orgán (tedy místně příslušnou krajskou hygienickou stanici), který má povinnost zahájit správní řízení. Podle konkrétní situace a kapacity sboru policista vytrvá na místě do příjezdu správního orgánu. Policista může dále např. ověřit totožnost případných svědků, případně dokumentovat další důležité poznatky a tyto předat správnímu orgánu. Fyzické osoby (zaměstnance provozovatele potravinářského podniku), které podávají ostatním v rozporu se zákazem v mimořádném opatření ministra zdravotnictví, policista vyzve, aby takového jednání zanechaly, a v případě neuposlechnutí věc s fyzickou nepodnikající osobou řeší jako přestupek podle § 47 odst. 1 písm. a) přestupkového zákona.

Druhá oblast kompetencí Policie ČR se netýká kontrolní činnosti, ale koresponduje s úkolem předcházet trestné činnosti, plnit úkoly podle trestního řádu. Policie vystupuje standardně v roli orgánu činného v trestním řízení a jako takový prověřuje a vyšetřuje v souladu s věcnou příslušností stanovenou trestním řádem trestnou činnost obecně, tedy samozřejmě i trestnou činnost spojenou s výrobou a distribucí nelegálních lihovin.



## 5.2 Výkon kompetencí souvisejících s postihováním černého trhu s alkoholem

Aktivitu Policie ČR lze rozdělit na prověřování a vyšetřování kauz, které předcházely kauze přimíchávání metylalkoholu do lihovin, a na úkony policie přijaté přímo v rámci této jedné kauzy.

K aktivitě Policie ČR v předchozích obdobích je nutné uvést, že příslušnost policejního orgánu pro objasňování daňových trestných činů je ve smyslu ustanovení § 12 odst. 2 trestního řádu dána vedle Policie ČR také Celní správě ČR. Ta s ohledem na její kompetence provádí pouze vyhledávací a operativní činnost ve stadiu prověřování (není útvarem, jenž může konat vyšetřování). Policie ČR naplňuje převážně úlohu procesní ve stadiu vyšetřování a operativní a vyhledávací činností se až na výjimky nezabývá

V posledním desetiletí Policie ČR řešila řádově tři stovky případů spojených s nelegální výrobou a distribucí lihovin. Statisticky není možné zhodnotit přesný počet kauz vzhledem k tomu, že jednání pachatelů není možné kvalifikovat vždy podle stejné skutkové podstaty a podle povahy trestného činu se může jednat přibližně o deset nebo i více skutkových podstat. Zároveň nelze u všech skutkových podstat vždy analyticky vyhodnotit, zda se konkrétní vykázaná kauza přímo týkala protiprávního jednání spojeného s alkoholem. Z hlediska statistického sledování je určitým problémem i legislativní přelom představovaný schválením nového trestního zákoníku (účinnost od 1. 1. 2009), ve kterém došlo v různé míře k rušení nebo obměnám dosavadních formulací skutkových podstat. Policii ČR se však přesto podařilo za velmi krátkou dobu vyhodnotit statistické údaje o kauzách spojených s alkoholem za poslední desetiletí, přičemž s vědomím existence určitých odchylek je možné konstatovat, že od roku 2010 do září roku 2012 Policie ČR řešila cca 86 takových kauz.

### *Trestné činy spojené s nedovolenou výrobou alkoholu*

|         | 2010 | 2011 | 2012* |
|---------|------|------|-------|
| § 156** | 2    | 1    | 14    |
| § 157** | 0    | 0    | 38    |
| § 244   | 78   | 78   | 65    |
| § 244** | 3    | 8    | 13    |
| § 240   | 601  | 704  | 715   |
| § 240** | 2    | 1    | 4     |

§ 156 trestního zákoníku č. 40/2009 - Ohrožování zdraví závažnými potravinami a jinými předměty

§ 157 trestního zákoníku č. 40/2009 - Ohrožování zdraví závažnými potravinami a jinými předměty z nedbalosti

§ 244 trestního zákoníku č. 40/2009 - Porušení předpisů o nálepkách a jiných předmětech k označení zboží

§ 240 trestního zákoníku č. 40/2009 - Zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby

V tabulce je nutné odlišit údaje o celkovém množství kauz u jednotlivých skutkových podstat, které jsou svým zaměřením širší a zahrnují i jiné problematiky než nelegální nebo jinak závažný alkohol. Skutečné počty kauz s prvkem alkoholu jsou uvedeny v řádku označeném symbolem dvou hvězdiček.

Ve sledované kauze Policie ČR zareagovala bezprostředně po prvním případě úmrtí (5. září 2012), přestože nic nenasvědčovalo tomu, že se jedná o rozsáhlou kontaminaci. 12. září 2012 vláda ČR ustanovila mezíresortní pracovní skupinu za účasti vrcholných představitelů všech dotčených ústředních orgánů státní správy a dalších odborníků ze zainteresovaných institucí. Členem skupiny je i policejní prezident. Po policejní linii byly cestou úřadu

služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia České republiky poskytnuty národním jednotkám Interpolu a Europolu relevantní informace.

Vzhledem k tomu, že počáteční podezření, že se jedná o náhodnou a ojedinělou, avšak velmi závažnou situaci v rámci nelegálních distribučních kanálů, se nakonec v průběhu vyšetřování potvrdilo, reagovala Policie ČR velmi rychle a masivně zapojila veškeré své složky s cílem rozkrýt distribuční síť mimobílančního (přesněji tedy nezdaněného) alkoholu a dále pak prioritně identifikovat ty části sítě, jimiž byl zprostředkován oběh nelegálních výrobků s obsahem metylalkoholu. Souběžně s výše uvedenými prioritami bylo neprodleně rozhodnuto o maximálním možném informování veřejnosti, jako o zásadním preventivním opatření.

Policejní prezident zřídil pracovní tým (mediálně známý jako tým Metyl), a to pod vedením svého náměstka pro službu kriminální policie a vyšetřování. Úkolem pracovního týmu je především koordinace trestního řízení v dané kauze, ale zároveň i koordinace opatření minimalizujících následky otrav metylalkoholem. Ke konkrétním okolnostem případu policie z taktických důvodů sděluje pouze omezené množství informací, stav řízení i počty obviněných se průběžně mění. Obecně lze konstatovat, že důkazní situace u většiny trestních věcí nasvědčuje tomu, že počet stíhaných osob není konečný, na druhou stranu vše nasvědčuje tomu, že se Policii ČR podařilo rozkrýt zásadní část nelegální distribuční sítě mimobílančního alkoholu. Za hlavní úspěch lze považovat rychlost, se kterou byly zjištěny osoby, které zdraví ohrožující směs etylalkoholu s metylalkoholem připravily a vpustily formou jednorázové akce do distribuční sítě. Je důležité v této souvislosti zmínit, že nic nenásvědčuje tomu, že by prvotních zdrojů bylo více nebo že by takovýto druh alkoholu byl do distribuční sítě uvolněn opakovaně.

V průběhu vyšetřování byl velmi rychle stanoven zdroj použitého metylalkoholu. (Látka byla zakoupena pro běžné průmyslové využití a následně zneužita, přičemž prioritním motivem pachatelů bylo obohacení se.) Celá řada osob je stíhána vazebně a nejméně 2 osoby jsou stíhány za jednání, jehož právní kvalifikace pro ně představuje možnost uložení až výjimečného trestu odnětí svobody.

Policie ČR zcela nepochybně dvě třetiny zneužitého metylalkoholu zajistila. Celkově však bylo všemi zainteresovanými kontrolními orgány zajištěno mnohonásobně větší množství lihovin, přičemž značná část byla rovněž uživateli zničena. Z pohledu ohrožení zdraví obyvatel České republiky lze vzhledem k opatřením, která byla přijata zároveň s částečným uvolněním zákazu prodeje, konstatovat, že rizikovou skupinou lihovin jsou nyní zejména ty případy, kdy je lihovina již v držení konečného spotřebitele.

V souladu s tímto tvrzením jsou i současná zjištění, kdy přes všechna opatření přijatá ze strany státu dojde ojediněle k další otravě závadným alkoholem, přičemž se jedná vždy o případy konzumace zásob již držených v domácnostech.

Dne 23. září na mimořádné tiskové konferenci podala Policie ČR veřejně informaci o vyšetřování metylalkoholové kauzy. Ačkoliv z evidentních důvodů nemohla poskytnout veřejnosti podrobné informace, sdělila prostřednictvím Policejního prezidenta podstatné souvislosti případu a poodhalila postup vyšetřování. Na základě těchto informací je možné v současné době sdělit, že od zahájení vyšetřování v polovině září 2012 je doposud stíháno 44 osob pro jednání přímo související s distribucí nápojů s obsahem metanolu a dalších nejméně 5 osob je stíháno za související trestnou činnost.

Ve spolupráci se správními orgány, Policie ČR vyvíjela a v současnosti i nadále vyvíjí zvýšenou kontrolní aktivitu. Přehled činnosti Policie ČR z hlediska její primární úlohy, kterou je na úseku nedovolené výroby alkoholu jednoznačně trestní řízení.

*Kontroly dodržování mimořádného opatření ministerstva zdravotnictví ve dnech 27. září 2012 – 9. října 2012*

| KŘP       | Počet kontrol | Případy zajištění podezřelého alkoholu | Nerespektování zákazu prodeje alkoholu |
|-----------|---------------|----------------------------------------|----------------------------------------|
| KŘP Praha | 5 231         | 2                                      | 0                                      |
| KŘP Stčk  | 5 494         | 0                                      | 0                                      |
| KŘP Jčk   | 1 266         | 0                                      | 0                                      |
| KŘPkVy    | 1 765         | 0                                      | 0                                      |
| KŘP Jmk   | 3 084         | 0                                      | 1                                      |
| KŘP Zlk   | 3 655         | 0                                      | 0                                      |
| KŘP Olk   | 2 025         | 0                                      | 2                                      |
| KŘP Msk   | 3 894         | 0                                      | 3                                      |
| KŘP Plk   | 2 811         | 2                                      | 1                                      |
| KŘP Kvk   | 4 718         | 1                                      | 0                                      |
| KŘP Uk    | 6 111         | 2                                      | 1                                      |
| KŘP Lbk   | 1 023         | 0                                      | 0                                      |
| KŘP Khk   | 1 930         | 0                                      | 2                                      |
| KŘP Pak   | 1 241         | 0                                      | 0                                      |

### **5.3 Identifikace zjištěných nedostatků výkonu kompetencí souvisejících s postihováním černého trhu s alkoholem**

Spolupráce policie s celní správou, zejména v oblasti výměny informací, vykazovala rezervy. Podněty předávané z celní správy nebyly vždy prošetřeny s potřebnou pečlivostí. I když kapacity každého státního orgánu včetně policie jsou omezené a není možné nikdy postihnout veškerou kriminalitu, je třeba zmínit, že na vyšetřování trestných činů spojených výhradně s černým trhem s alkoholem nebyly vynakládány odpovídající materiální a personální zdroje, a to zejména proto, že jiné oblasti byly vyhodnoceny jako rizikovější.

Pokud jde o oprávnění policisty požadovat informace chráněné povinností mlčenlivosti podle daňového řádu, bylo zjištěno, že počet tzv. kartiček speciálního určení, vydaných podle § 71a zákona o policii je pro efektivní výměnu informací mezi policejním orgánem a správcem daně nedostatečný. Podle tohoto paragrafu může specializovaný útvar policie určený policejním prezidentem pro účely trestního řízení nebo pro účely zahájení trestního řízení žádat od správce daně informace získané při správě daní, je-li to nezbytné pro plnění konkrétního úkolu v oblasti boje proti korupci, terorismu, organizovanému zločinu, daňové, finanční a závažné hospodářské kriminalitě a legalizaci výnosů z trestné činnosti. Poskytnutí informací podle tohoto ustanovení není porušením povinnosti mlčenlivosti podle daňového

řádu. Tento fakt omezuje efektivní výměnu informací mezi správci daně a orgány činnými v trestním řízení.

#### **5.4 Návrhy na zlepšení výkonu kompetencí souvisejících s postihováním černého trhu s alkoholem**

Do budoucna je třeba dát postihování černého trhu s alkoholem vyšší prioritu a zejména zintenzivnit spolupráci s celní správou, se kterou se policie dělí o příslušnost k prověřování daňové trestné činnosti. V této souvislosti je třeba intenzivně využívat možnosti zřízení společných týmů, znovu zhodnotit případné nedostatky operativní výměny poznatků, jakož i společně nadále zvažovat všechny aspekty případného přenosu kompetencí v oblasti prověřování daňových trestných činů na celní správu, a v tomto směru hodnotit i vzdělávací kapacitu Policie ČR a možnosti zahrnutí příslušníků celní správy do výukových akcí pro daňové specialisty Policie ČR.

Je třeba zajistit, aby oprávnění využít širší prolomení daňové mlčenlivosti získaly zejména odbory hospodářské kriminality na krajských ředitelstvích policie, na kterých leží podstatný díl řešení daňové kriminality i organizovaného zločinu. V problematice nelegálního alkoholu by řešení řízeného uvolnění toku informací mezi správcem daně a policejním orgánem pomohlo výrazně zlepšit efektivnější rozkrývání organizovaných skupin nejen pro oblast výroby a distribuce nelegálního alkoholu.

## 6. ČESKÁ OBCHODNÍ INSPEKCE

### 6.1 Popis kompetencí souvisejících s postihováním černého trhu s alkoholem

Česká obchodní inspekce (ČOI) nemá kontrolní kompetence pro potraviny včetně alkoholu a tabákových výrobků z pohledu jejich značení, kvality, zdravotní nezávadnosti, uvádění na trh, klamání prodejem padělků potravin atd. Pro prověření těchto parametrů nemůže odebírat vzorky, provádět jejich analýzu, ukládat zákazy prodeje a sankce.

#### 6.1.1 Povinné značení lihu

ČOI má dílčí kompetence v zákoně č. 676/2004 Sb., o povinném značení lihu. Podle § 16 vykonávají kontrolu podle tohoto zákona celní ředitelství a celní úřady. Česká obchodní inspekce a další vyjmenované dozorové orgány pak mohou v případě, že při výkonu své působnosti zjistí neznačený líh, kontrolní pásy, se kterými je neoprávněně nakládáno, nebo jejich padělky, tyto zajistit a osoba, která neznačený líh, kontrolní pásy nebo jejich padělky drží, je povinna tyto úkony bezúplatně strpět a uhradit náklady spojené s jejich zajištěním, přepravou a uskladněním. Současně jsou Česká obchodní inspekce a další vyjmenované dozorové orgány povinny o každém svém zjištění neprodleně informovat celní úřad, v jehož územním obvodu ke zjištění došlo, postoupit mu věc k přímému vyřízení a současně mu předat zajištěný neznačený líh, kontrolní pásy nebo jejich padělky.

ČOI působí spolu s dalšími kontrolními orgány – celní orgány, Finanční správa České republiky, Státní zemědělská a potravinářská inspekce a Policie ČR.

Ministerstvo financí připravilo nový zákon o povinném značení lihu, v němž počítá s rozšířením kompetencí ČOI.

#### 6.1.2 Zákaz prodeje lihovin

Dále podle zákona č. 353/2003 Sb. je ČOI oprávněna kontrolovat dodržování zákazu prodeje lihovin (za to se považují nápoje obsahující nejméně 15 objemových procent etanolu - s výjimkou piva a vína), a to na stáncích, tržištích (tržnicích) nebo na místech obdobných stánkovému prodeji. Netýká se to, za zákonem stanovených podmínek, stánků s občerstvením stojících mimo tržnice (tržiště) majících pevnou konstrukci, dále pojízdných prodejen, předem ohlášených kulturních akcí apod.

ČOI působí spolu s dalšími kontrolními orgány, zejména pak rozhodujícími celními orgány a finančními úřady, dále pak Státní zemědělskou a potravinářskou inspekcí a obecními živnostenskými úřady.

#### 6.1.3 Zákaz prodeje hraček, které jsou napodobeninami lihovin

Vedle výše uvedených předpisů je ČOI okrajově zainteresovaná v dozoru nad dodržováním zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, podle kterého je oprávněna kontrolovat zákaz prodeje potravin nebo hraček, které jsou napodobeninami tabákových výrobků nebo hraček, které jsou napodobeninou alkoholických nápojů.

## 6.2 Výkon kompetencí souvisejících s postihováním černého trhu s alkoholem

*Informace o provedených kontrolách dle zákona č. 676/2004 Sb. o povinném značení lihu v období od 1. ledna 2010 do 9. září 2012*

|                         | 2010 | 2011 | 2012 (do 9. 9.) | Celkem |
|-------------------------|------|------|-----------------|--------|
| počet kontrol           | 127  | 309  | 254             | 690    |
| počet zjištění porušení | 0    | 0    | 0               | 0      |

*Informace o provedených kontrolách v období od 10. září do 30. září 2012*

| Právní úprava         | počet kontrol | počet kontrol se zjištěním porušení |
|-----------------------|---------------|-------------------------------------|
| zákon č. 676/2004 Sb. | 7 952         | 10                                  |
| mimořádné opatření MZ |               | 63                                  |

Porušení zákona č. 676/2004 Sb., o povinném značení lihu o změně zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů spočívalo především v absenci kontrolní pásky na lahvích alkoholu a to v 7 případech. Dále bylo v 1 případě zjištěno, že barel s alkoholem o objemu 6 l byl označen neodpovídající kontrolní páskou. Ve 2 případech pak vzniklo podezření na falzifikáty kontrolních pásek.

Porušení mimořádného opatření ministra zdravotnictví spočívalo v nabídce a prodeji alkoholu ve stáncích, stáncích s občerstvením mobilních stáncích a jiných mobilních a přechodných provozovnách anebo v nabídce a prodeji alkoholu o obsahu etanolu od 20 procent objemových.

Celkové náklady spojené s touto kontrolní činností činily v období měsíce září 2012 celkem 583 000 Kč.

## 6.3 Identifikace zjištěných nedostatků výkonu kompetencí souvisejících s postihováním černého trhu s alkoholem

I když pro ČOI byla doposud kontrola značení lihovin okrajovou záležitostí, ukazuje se, že potírání černého trhu s alkoholem nebyla věnována prioritě odpovídající situaci. Tomu nasvědčuje to, že za poslední tři roky nebylo zjištěno žádné porušení povinností dle zákona o povinném značení lihu.

## 6.4 Návrhy na zlepšení výkonu kompetencí souvisejících s postihováním černého trhu s alkoholem

ČOI předpokládá, že ke zlepšení celkové situace přispěje zejména:

- zintenzivněním výkonu dozorové činnosti zaměřené na nabídku a prodej alkoholických nápojů, které lze předpokládat zejména v souvislosti s novelou zákona č. 676/2004 Sb., o povinném značení lihu a o změně zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů o povinném značení lihu a zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně sou-

visejících zákonů, které v návrhu rozšiřují působnost České obchodní inspekce v oblasti výkonu dozoru nad trhem s alkoholem,

- účastí na koordinovaných společných kontrolních akcích,
- výměnou aktuálních informací o stavu trhu s alkoholem s dalšími dozorovými orgány včetně zapojení se do jakéhokoliv informačního systému, který bude shromažďovat informace o této oblasti trhu,
- účastí v odborných komisích a skupinách, zabývajících se problematikou nabídky a prodeje alkoholu.

## **7. ÚZEMNÍ FINANČNÍ ORGÁNY**

### **7.1 Popis kompetencí souvisejících s postihováním černého trhu s alkoholem**

Kompetence územních finančních orgánů vychází primárně ze zákona č. 531/1990 Sb., o územních finančních orgánech, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „ZÚFO“. V oblasti kontroly lihovin došlo k významné změně v roce 2006, kdy došlo ke změně textace ustanovení § 2 odst. 1 ZÚFO a kontrolní pravomoci správce daně byly omezeny na kontrolu dodržování zákazu nabídky a prodeje lihovin a tabákových výrobků ve smyslu ustanovení § 133 zákona č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních ve znění pozdějších předpisů. Podle tohoto zákona ve smyslu ustanovení § 134 a ustanovení § 115 odst. 1 jsou územní finanční orgány kompetentní ke kontrole zákazu prodeje lihovin a tabákových výrobků. Uvedený zákaz prodeje se vztahuje na stánky, tržiště (tržnice) nebo na místa, která nesplňují technické požadavky na územně technické, účelové a stavebně technické řešení staveb a které nejsou zkolaudovány k prodeji zboží nebo poskytování hostinských služeb. S odkazem na zákon č. 37/1989 Sb., o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi, ve znění pozdějších předpisů je správce daně dále kompetentní ke kontrole zákazu prodeje osobám mladším 18 let.

Shodně je tato kompetence textována i v zákoně č. 456/2011 Sb., o Finanční správě ČR (§ 10 odst. 2 písm. e) s účinností od 1. ledna 2014.

Dále je kompetence územních finančních orgánů upravena zákonem č. 676/2004 Sb., o povinném značení lihu, ve znění pozdějších předpisů. Podle § 16 odst. 3 tohoto zákona platí, že zjistí-li územní finanční orgány při výkonu své působnosti neznačený líh, kontrolní pásky, se kterými je neoprávněno nakládat nebo jejich padělky, mohou je tyto orgány zajistit.

Podle § 17 odst. 1 zákona jsou pak územní finanční orgány povinny o každém svém zjištění neprodleně informovat celní úřad, v jehož územním obvodu ke zjištění došlo, postoupit mu věc k přímému vyřízení a současně mu předat zajištěný neznačený líh, kontrolní pásky nebo jejich padělky.

### **7.2 Výkon kompetencí souvisejících s postihováním černého trhu s alkoholem**

V roce 2011 provedly územní finanční orgány celkem 3 kontroly zákazu prodeje lihu vč. kontroly zákazu prodeje osobám mladším 18 let. V roce 2012 vykázaly územní finanční orgány stejný počet kontrol.

Důvodem tohoto stavu může být jednak vnímání problematiky prodeje lihovin mimo určená místa, kdy správci daně tuto svoji kontrolní kompetenci považují za doplňkovou, a s ohledem na prioritní úkoly správce daně ji vykonávají v omezeném rozsahu. Druhým důvodem může být fakt, že kontroly zákazu prodeje jsou prováděny v rámci jiné činnosti (například při místních šetřeních v rámci ověřování správnosti daňové povinnosti) a negativní zjištění (tzn. zjištění bez nálezu) v oblasti kontroly zákazu prodeje lihovin nejsou, z důvodu nadbytečné administrativy, samostatně evidována.



### **7.3 Identifikace zjištěných nedostatků výkonu kompetencí souvisejících s postihováním černého trhu s alkoholem**

I když pro územní finanční orgány je kontrola značení lihovin okrajovou záležitostí, ukazuje se, že potírání černého trhu s alkoholem nebyla věnována prioritě odpovídající situaci. Jako ne zcela optimální se jeví spolupráce s orgány celní správy, kdy

- nedocházelo k dostatečné výměně informací mezi orgány Celní správy ČR a územními finančními orgány v oblasti kontrolních zjištění (předávání zjištění vyplývajících z provedených kontrol),
- nedocházelo ke společným analýzám u rizikových subjektů, jako jsou dovozci denaturovaného lihu, dovozci metylalkoholu pro účely výroby průmyslových směsí, obchodníci s vybranými komoditami např. rumovou trestí atd. formou monitorování obchodních aktivit a intrakomunitárních obchodů,
- nebyla zajištěna společná účast v pracovních skupinách zabývajících se černým trhem s lihem,
- oblast nelegálního trhu s lihem nebyla zařazena mezi témata společné pracovní skupiny s orgány činnými v trestním řízení.

Také lze konstatovat, že doposud nebylo řádně využíváno ustanovení § 83 odst. 1 daňového řádu, které umožňuje zajistit věci, u nichž by jejich nezajištění mohlo mít za následek nemožnost dodatečného průkazu skutečností v daňovém řízení (např. v případech, kdy v rámci místního šetření nedošlo k řádnému prokázání původu obchodního zboží nebo věcí, množství, ceně, kvalitě, případně řádného vypořádání finančních povinností v souvislosti s jeho či jejich dovozem nebo nákupem).

### **7.4 Návrhy na zlepšení výkonu kompetencí souvisejících s postihováním černého trhu s alkoholem**

Na základě zjištěných nedostatků, územní finanční orgány přispějí ke zlepšení situace na trhu s alkoholem tím, že:

- dojde k zvýšení intenzity výměny informací mezi orgány Celní správy ČR a územními finančními orgány v oblasti kontrolních zjištění (předávání zjištění vyplývajících z provedených kontrol),
- bude společně prováděna analýza u rizikových subjektů (dovozci denaturovaného lihu, dovozci metylalkoholu pro účely výroby průmyslových směsí, obchodníci s vybranými komoditami např. rumovou trestí atd.) formou monitorování obchodních aktivit a intrakomunitárních obchodů,
- zajištění společné účasti v pracovních skupinách zabývajících se černým trhem s lihem,
- v případě nedostatečných kapacit podpoří výkon kontrolních akcí zaměřených na zákaz prodeje lihu,
- oblast nelegálního trhu s lihem bude zařazena mezi témata společné pracovní skupiny s orgány činnými v trestním řízení,
- lépe využívat ustanovení § 83 odst. 1 daňového řádu, umožňujícího zajistit věci, u nichž by jejich nezajištění mohlo mít za následek nemožnost dodatečného průkazů skutečností v daňovém řízení.

## 8. ZÁVĚR

### 8.1 Identifikované nedostatky

Analýza uvedená v kapitolách 2 až 7 ukazuje, že výkon státní správy v oblasti postihování černého trhu s alkoholem vykazoval ve sledovaném období nedostatky. Ty sice nebyly systémové povahy, státní správa v oblasti lihu fungovala, kontroly probíhaly a docházelo k odhalením nelegálního alkoholu, nicméně některé dílčí nedostatky identifikovány byly.

I když z analýzy plyne, že kontrolní a represivní činnost v oblasti černého trhu s alkoholem byla poměrně značná, stále to bylo nedostatečné vzhledem k jeho rozsahu. Ať už to bylo způsobeno rozpočtovými omezeními, nedostatečnými informacemi nebo i liknavým přístupem konkrétních odpovědných osob, ukazuje se, že postihování černého trhu s alkoholem mělo nižší prioritu, než bylo vzhledem k jeho rozsahu potřebné a bylo tak na něj vynakládáno méně lidských, materiálních i finančních zdrojů, než by bylo odpovídající. To mělo za následek to, že část osob zapojených do černého trhu s alkoholem získala pocit bezpečí a „beztrestnosti“.

Dalším nedostatkem byla nedostatečná vzájemná komunikace jednotlivých orgánů. I když informací je každoročně mezi odpovědnými orgány vyměňováno značné množství, ne vždy se to odrazilo v činnosti orgánu, který takovou informaci přijal. Činnosti jednotlivých státních orgánů popsané v analýze tak byly někdy izolované, nekoordinované a tedy nutně méně efektivní. Na podněty od jiných orgánů nebylo v některých případech reagováno vůbec, někdy byla reakce nedostatečná a nepracovalo se s nimi tak, jako se zjištěními vzešlými z vlastní činnosti.

Uvedená analýza se sice primárně nevěnuje nedostatkům a návrhům na zlepšení v legislativní oblasti, protože ty jsou obsaženy v plánu nulové tolerance k černému trhu s lihovinami, ale lze alespoň zmínit, že se při zpětném pohledu ukazuje, že dekriminalizace přípravy trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby způsobila, že některé aktivity nemůže policie rozkrývat, dokud není trestný čin pokus o něj spáchán.

### 8.2 Návrhy na zlepšení

Každý státní orgán má celou řadu kompetencí a omezené zdroje a je tak třeba aktivity, včetně kontrolních **prioritizovat**. Ukazuje se, že **kontrola trhu s lihovinami musí mít ještě po dostatečně dlouhé období i v budoucnu zvýšenou prioritu pro všechny zainteresované subjekty**.

Dále je možno zmínit, že vzhledem k tomu, že úsek výroby lihu a lihovin a jejich uvádění do oběhu je pokryt širokou škálou kontrolních mechanismů, za jejichž fungování je zodpovědná řada resortů, docházelo v minulosti často k nedostatečné výměně kontrolami zjištěných poznatků. V návaznosti na usnesení vlády č. 735, které mimo jiné předvídá uskutečnění zcela mimořádné kontrolní akce, při které si budou všechny kontrolní orgány poskytovat veškerou rozumnou součinnost a předávat si využitelná zjištění, se proto jako potřebné jeví nastavení efektivního mechanismu pro dlouhodobou výměnu poznatků mezi všemi orgány veřejné moci, které se při své činnosti seznámí se skutečnostmi využitelnými v jiné oblasti státní kontroly nebo v trestním řízení. Právní řád sice takovou spolupráci předvídá (srovnej § 8 správního řádu a § 8 trestního řádu), je však využívána v mnohem menší míře, než by bylo

možné. To v praxi přináší nutnost duplicitního zjišťování informací jinými orgány a s tím spojené nevhodné vynakládání kapacity kontrolních orgánů i financí, což může vést i k zanedbání kontrolní činnosti a nevyužití možností, které právní řád dává.

**Bude proto zřízena koordinační skupina se zástupci všech kontrolních orgánů, kteří by analyzovali možnosti využití poznatků kontrolních orgánů nebo orgánů činných v trestním řízení jinými příslušnými orgány a ve vnitřních postupech všech orgánů nastavili účinné a kontrolovatelné kanály k výměně informací včetně odpovědných kontaktních osob.**

Jako příklad může sloužit využívání oprávnění živnostenského úřadu pozastavit nebo zrušit živnostenské oprávnění osobě, která závažným způsobem porušuje povinnosti podle zvláštního zákona, na základě podnětu orgánu, který tato porušení zjistí.

- Kontrolní orgány – Celní správa, Česká obchodní inspekce, Krajské hygienické stanice a Státní zemědělské a potravinářské inspekce – pravidelně zjišťují poznatky o porušování podmínek stanovených zvláštními zákony (zákon č. 61/1997 Sb., o lihu, zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a další), přičemž závažné porušení těchto povinností může být kromě toho, že se často jedná o správní delikt podle těchto zákonů, zároveň podnětem pro pozastavení nebo dokonce zrušení živnostenského oprávnění.
- Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon) upravuje v § 58 odst. 3 a následujících možnost živnostenského úřadu živnostenské oprávnění zrušit nebo v odpovídajícím rozsahu provozování živnosti pozastavit, jestliže podnikatel závažným způsobem porušil nebo porušuje podmínky stanovené zvláštními právními předpisy. Pozastavení živnosti nesmí být na dobu delší než jeden rok. Závažnost porušení je posuzována jak z hlediska společenské nebezpečnosti a škodlivosti jednání podnikatele, ale i z hlediska četnosti opakování takového jednání. Živnostenské úřady toto oprávnění využívají, pokud k zahájení řízení dostanou podnět od příslušného kontrolního orgánu. Živnostenský zákon dále v § 68 dále stanoví, že orgány, provádějící kontrolu podle zvláštních předpisů, vzájemně spolupracují, zasílají opis rozhodnutí, kterým bylo rozhodnuto o závažném porušení zvláštních předpisů podnikatelem, příslušnému živnostenskému úřadu ve lhůtě 30 dnů ode dne nabytí právní moci tohoto rozhodnutí. Úprava stanoví, že tím není dotčena žádná ze zákonem stanovených mlčenlivostí, tedy ani mlčenlivost podle daňového řádu.
- Právní úprava tedy i v současnosti, kdy prodej lihovin je živností volnou, bez dalšího umožňuje pozastavit nebo zrušit živnostenské oprávnění jak podnikateli, tak výkon tohoto oprávnění v určité provozovně, v případě, že povinnosti podle zvláštních předpisů jsou závažným způsobem porušovány. V praxi se však toto oprávnění využívá jen velmi omezeně.
- To může být způsobeno jak nejednotnou praxí živnostenských úřadů, kterou by bylo vhodné sjednotit, tak nedostatečnou ohlašovací povinností příslušných kontrolních orgánů, kterým sice živnostenský zákon ukládá povinnost svá zjištění živnostenskému úřadu hlásit (§ 68). V praxi není tato možnost plně využívána.

## 9. PŘÍLOHA

### NÁMĚTY NA LEGISLATIVNÍ ZMĚNY

V rámci popisu kompetencí jednotlivých orgánů státní správy v oblasti postihování černého trhu s lihovinami, výkonu těchto kompetencí a nedostatků jejich výkonu byly diskutovány i některé náměty na legislativní změny. Tyto náměty obsahuje následující příloha. Je třeba je chápat nikoliv jako seznam opatření, která jsou navržena k realizaci, ale jako vstupy do plánu nulové tolerance k černému trhu s lihovinami. V rámci prací na plánu by měly být tyto náměty podrobněji analyzovány a vyhodnoceny.

#### 9.1 Zákon o spotřebních daních

- 1) Na základě potřeby správce daně stanovit podmínky k zabezpečení vybraných výrobků by bylo vhodné **umožnit správci daně z moci úřední změnit podmínky povolení při změně podmínek na straně subjektu nebo vnějších podmínek**. Novela zákona o spotřebních daních tuto možnost váže pouze na změnu v množství vyráběných nebo přijímaných vybraných výrobků.
- 2) S cílem **znemožnění vydání nového povolení osobě, které bylo povolení odňato z důvodu porušení jeho podmínek nebo podmínek stanovených zákonem**, by byla vhodná právní úprava, která by neumožňovala (případně pouze po určitém období) vydání nového povolení osobě, která porušila podmínky povolení či zákonem stanovené povinnosti. Zákaz by se měl vztahovat i na osoby, které byly statutárním orgánem této osoby v době porušení. Zákon o spotřebních daních dnes obsahuje určité omezení pro subjekty vyrábějící lih (lihoviny). V případě, kdy bylo subjektu odejmuto povolení (z důvodů neplnění povinností, které jsou podmínkou pro vydání tohoto povolení, nebo subjekt nevedl účetnictví či předepsané evidence, nebo jinak porušoval povinnosti provozovatele daňového skladu, nebo nebyly splněny podmínky zabezpečení vybraných výrobků před neoprávněným použitím uvedené v povolení, nebo subjekt ve stanovené lhůtě nedoplnil zajištění daně), mu může být vydáno nové povolení **nejdříve po dvou letech** po nabytí právní moci rozhodnutí o odejmutí povolení k provozování daňového skladu. Je možné diskutovat tedy o rozšíření tohoto ustanovení i na osoby, které byly statutárním orgánem této právnické osoby v době porušení.

#### 9.2 Zákon o lihu

- 3) S cílem **minimalizovat výjimky týkající se zvláštní denaturace lihu a jeho užití** a současně s potřebou **zpřísnit, sjednotit a zpřehlednit dosud platné výjimky** by byla vhodná aktualizace přílohy č. 2 vyhlášky č. 141/1997 Sb., upravující druhy a minimální přídatky denaturačních prostředků a účel použití denaturovaného lihu. Tato novela vyhlášky by zároveň dosud platné výjimky zrušila. Je však možné, že se ukáže, že je to z praktického pohledu obtížně realizovatelné. Ve většině případů jde o pevně dané receptury (stanovené zahraničním odběratelem nebo vlastníkem – držitelem ochranné známky či patentu). V krátkém časovém období nelze přejít na jinou recepturu. Dále se mohou vyskytnout nežádoucí interakce lihu (s nevyzkoušenými denaturačními prostředky) s ostatními látkami vstupujícími do výroby, čímž by výrobek získal nežádoucí vlastnosti. Řádově jde o desítky kombinací denaturačních činidel a účelu použití takto denatu-

rovaného lihu. Rovněž může dojít k přesunu výroby produktů chemického, kosmetického a jiného průmyslu a úzce specializovaného zboží, do kterého se používá přídatek denaturovaného lihu, do jiných členských států EU, kde bude získání výjimky pro použití denaturačního prostředku jednodušší.

- 4) Z důvodu potřebné provázanosti se zákonem o spotřebních daních a snížení nákladů na straně subjektů i správce daně by bylo vhodné **opětovně prosazovat převedení gesční odpovědnosti k zákonu o lihu a k vyhlášce č. 141/1997 Sb. z Ministerstva zemědělství na Ministerstvo financí**. Na druhou stranu zákon o lihu obsahuje řadu agend (jako je např. stanovení podmínek pro výrobu a úpravu lihu pro potravinářské použití, včetně stanovení podmínek pro výrobu lihovin, konzumního lihu, a ostatních alkoholických nápojů), kde je gesce Ministerstva zemědělství odůvodněná.
- 5) Do zákona o lihu by bylo vhodné **doplnit povinnost neodbouratelného barvení a značení všech druhů denaturovaného lihu**. Individuální výjimky povolit pouze u denaturovaného lihu, který je užít pro výrobu výrobků přicházejících do styku s dutinou ústní.
- 6) **Zvážit zavedení online elektronické lihové bilance.**
- 7) Vhodné by bylo **zlepšení vysledovatelnosti pro denaturovaný lih.**

### 9.3 Zákon o povinném značení lihu

- 8) Rovněž by bylo vhodné doplnit **zprísňení podmínek pro nakládání s lihem v místech, kde může být legálně prodáván pro přímou spotřebu** (restaurace apod.) a to tak, že by v návaznosti na omezení objemu spotřebitelského balení bylo z těchto míst vyloučeno také umístění lihu ve spotřebitelském balení, pro které bude stanovena výjimka (zvláštní balení ve skle o objemu do 3 l).
- 9) Lze rovněž **zvážit čipování spotřebitelských balení nebo označení jiným způsobem**, kdy by z každého spotřebitelského balení mohl být identifikován výrobce, včetně příslušného výrobního procesu a obsahu spotřebitelského balení.
- 10) Napomohlo by i **zavedení destruktivních kolků či zavedení individuálního čísla (nebo kódu) kontrolní pásky** (mělo by však za následek zvýšení ceny kontrolní pásky). Případně i vložení RFID čipu do kolku.
- 11) Jedna z účinných možností zamezení „distribuce mimobilančních lihovin přeléváním do již použitých, vyprázdněných lahví“ je **zavedení povinnosti použití jednocestných uzávěrů lihovin určených pro gastronomii**, které neumožňují jednoduché opětovné naplnění lahve.

### 9.4 Trestní zákoník

- 12) Navrhuje se revize trestního zákoníku v problematice trestnosti přípravy trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby, resp. zvýšení trestní sazby.

## **9.5 Zákon o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami**

- 13) V rámci legislativního procesu přípravy novely zákona je vhodné důsledně **prosazovat zákaz prodeje lihovin z automatů a zákaz internetového prodeje lihu a lihovin a dále absolutní zákaz prodeje lihovin mimo „kamenné“ prodejny** (ani stánky s občerstvením; s výjimkou pro tradiční slavnosti s ohlašovací povinností).
- 14) Rovněž tak **umožnit prodej lihovin pouze v obslužných úsecích prodejen** (ochrana dětí a mladistvých).

## **9.6 Další návrhy**

- 15) Lze zvážit zavedení účinnějšího systému evidence tržeb v maloobchodě a pohostinství.
- 16) Bylo by vhodné prosazení zákazu používání metylalkoholu do běžně lidem dostupných výrobků (např. kapalina do ostříkovačů) na úrovni EU.